

**LİSE DÜZEYİNDEKİ ELİT BUZ HOKEYİ OYUNCULARININ
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Muhammet İrfan KURUDİREK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
SPOR VE SAĞLIK BİLİMLERİ PROGRAMI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MART 2014

Muhammet İrfan KURUDİREK tarafından hazırlanan “Lise Düzeyindeki Elit Buz Hokeyi Oyuncuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Metin YAMAN

Rekreasyon Bölümü Gazi Üniversitesi

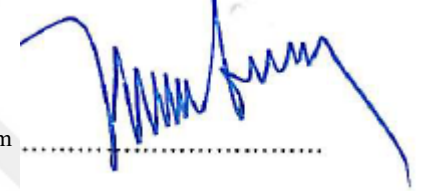
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Doç. Dr. Mehmet GÜÇLÜ

Rekreasyon Bölümü Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Yrd. Doç. Dr. Velittin BALCI

Spor Yöneticiliği Bölümü Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 14/04/2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Mustafa KEREM
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Muhammet İrfan KURUDİREK

14/04/2014

LİSE DÜZEYİNDEKİ ELİT HOKEY OYUNCULARININ SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

MUHAMMET İRFAN KURUDİREK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Nisan 2014

ÖZET

Bu araştırmanın amacı buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerini incelemek ve belirli sınırlılıklar içerisinde spor ve saldırganlık ilişkisini tüm detayları ile ortaya koyabilmektir. “Lise düzeyindeki elit buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında 2012-2013 sezonunda Türk Milli takımlarında buz hokeyi oynayan, lise öğrencisi 51 sporcunun saldırganlık düzeyleri branş yaşı, mevki, ebeveyn eğitim düzeyleri ve yaş değişkenleri bakımından incelenmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen katılımcıların demografik özelliklerini (branş yaşları, mevkiileri, ebeveyn eğitim düzeyleri ve yaşları) gösteren kişisel bilgi formu ve Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum – maksimum değerler vb.), ilişkisiz t-test ve tek yönlü varyans analizi (anova) istatistiksel teknikleri uygulanmış ve SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir; katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) 15 yaşındaki sporcular diğer yaş gruplarına göre daha saldırgandır. Katılımcıların okul türlerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) Meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler, spor lisesi, açık lise ve düz liselerde öğrenim gören öğrencilerden daha saldırgandır. Katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) forvet oyuncuları defans ve kalecilere göre daha saldırgandır. Katılımcıların ebeveynlerinden babalarının eğitim seviyesine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) Buna göre baba eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcuların ($\bar{X}=3,71\pm,474$), ortaöğretim ($\bar{X}=3,20\pm,372$) ve ön lisans/lisans düzeyindeki ($\bar{X}=3,25\pm,569$) olan sporculara oranla daha fazla düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir. Katılımcıların ebeveynlerinden annelerinin eğitim seviyesine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) annesinin eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcular ile ön lisans/ lisans olan sporcular ($p=,038$) arasında anlamlı farklılık vardır. Buna göre; anne eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcular ($\bar{X}=3,77\pm,433$), anne eğitim düzeyi ön lisans/lisans olan sporculara ($\bar{X}=3,66\pm,464$) oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir.

Bilim Kodu : 32
Anahtar Kelimeler : Saldırganlık Düzeyi, Buz Hokeyi Oyuncuları
Sayfa Adedi : 85
Danışman : Doç. Dr. Metin YAMAN

EVULATION OF AGGRESSION LEVEL OF ELITE ICE HOCKEY PLAYER IN HIGH SCHOOL

(Master Thesis)

MUHAMMET IRFAN KURUDIREK

GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF HEALTH SCIENCES

April 2014

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze aggression levels of ice hockey players and indicate the relation between sports and aggression levels in detail within certain limitations. In the master's thesis named " the study of aggression levels of elite ice hockey players in high school, we studied the aggression levels of 51 high-school students that play ice hockey in Turkish national teams during 2012-2013 academic year in terms of age, status, parental education level and age variables. In the study, we employed personal information form that was developed by the researcher and shows participants' demographic characteristics(branch ages, status, parental education levels and ages) and "aggression scale " that was developed by Tuzgöl (1998) with the aim of collecting data. In the statistical analysis of obtained data, descriptive statistics (mean, standard deviation, minimum-maximum values etc.), unrelated t test and ANOVA statistical techniques and SPPSS P were employed. Obtained data can be classified as follows: no significant difference was observed as a result of comparison aggression levels in terms of age. ($p < 0,05$) 15 year old children are more aggressive than other children. A significant difference was observed as a result of comparison aggression levels in terms of schools. ($p < 0,05$) Students in vocational high school are more aggressive than others in sports high school, regular high school. A significant difference was observed as a result of comparison aggression levels in terms of position. ($p < 0,05$) forward players are more aggressive than defense and goal keepers. A significant difference was observed as a result of comparison aggression levels in terms of their fathers' education level. ($p < 0,05$) sportsmen ($x = 3,71 \pm 474$), whose fathers graduated from primary school are much more aggressive than others whose fathers graduated from secondary education ($x = 3,20 \pm 372$) and two-year degree/undergraduate ($x = 3,25 \pm 569$). A significant difference was observed as a result of comparison aggression levels in terms of their mothers' education level. ($p < 0,05$) there seems a significant difference between students whose mothers graduated from primary school and the ones($p = 0,038$) whose mothers graduated from two-year degree/undergraduate programs .According to this; it is observed that sportsmen ($x = 3,77 \pm 433$), whose mothers graduated from primary school are much less aggressive than others ($x = 3,66 \pm 464$) whose fathers graduated from school and two-year degree/undergraduate .

Science Code : 32
Key Words : Aggression Level, Ice Hockey Player.
Page Number : 85
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Metin YAMAN

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın her evresinde desteğini arşivini esirgemeyen ve bana yol gösteren değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Metin YAMAN'a, Sayın Yrd Doç. Dr. Velittin BALCI'ya, bu günlere gelmemde büyük emek sahibi, ilk antrenörüm ve öğretmenim, değerli babam Münir KURUDİREK'e ve eğitim hayatım boyunca desteğini esirgemeyen anneme, Bu araştırma süresince teknik desteklerinden ötürü ağabeyim Alparslan KURUDİREK'e bu spora başlamama vesile olan antrenörüm Sayın Serhat ENYÜCE'ye, araştırmanın gerçekleştirilmesinde ve verilerin toplanmasında sağladıkları tüm kolaylıklar ve destekler için Türkiye Buz Hokeyi Federasyonu Başkanı Sayın Orhan DUMAN'a, Milli Takımlar Sportif Direktörü Sayın Tarık GÖÇMEN'e, araştırma sırasında teknik terimlerin çevirileri konusunda arşivini ve yardımını esirgemeyen buz hokeyi hakemi Sayın Ekrem MALKOÇ'a, istatistiksel verilerin düzenlenmesinde yardım eden Emre BELLİ'ye ve kıymetli vaktini bu teze ayıran ve desteğini esirgemeyen Pelin TURAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Saldırganlık.....	3
2.1.1. Saldırganlık ile ilgili temel olgular	3
2.1.2. Saldırganlık türleri	6
2.1.3. Saldırganlığın kaynağı ve oluşumu.....	10
2.1.4. Saldırganlığın psikolojik nedenleri	25
2.1.5. Saldırganlığın spor alanındaki yansıması	31
2.2. Buz Hokeyi ve Saldırganlık.....	44
2.2.1. Buz hokeyi kurallarına göre saldırganlık	44
2.2.2. Buz hokeyindeki saldırganlığın skora etkisi	58
2.2.3. Buz hokeyindeki saldırganlıkta seyirci faktörü	59
3. MATERYAL VE YÖNTEM	61
3.1. Araştırmanın Yöntemi	61
3.2. Evren ve Örneklem	61
3.3. Veri Toplama Araçları.....	61

3.4. İstatistik Analizi.....	63
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	63
3.6. Araştırmanın Sayıltıları	63
4. BULGULAR	65
5. TARTIŞMA	73
6. SONUÇ	77
KAYNAKLAR	79
EKLER.....	85
ÖZGEÇMİŞ	88

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans çizelgesi.....	63
Çizelge 4.2. Katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması	65
Çizelge 4.3. Katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları	65
Çizelge 4.4. Katılımcıların okul türüne göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması	66
Çizelge 4.5. Katılımcıların okul türüne göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları	66
Çizelge 4.6. Katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması ...	67
Çizelge 4.7. Katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları	67
Çizelge 4.8. Katılımcıların branş yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması	68
Çizelge 4.9. Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması	68
Çizelge 4.10. Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları	69
Çizelge 4.11. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması.....	69
Çizelge 4.12. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyine göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları	70

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Yeniden gözden geçirilmiş engellenme- saldırganlık kuramı.....	23
Şekil 2.2. Engellenme – saldırganlık kuramının yeniden ele alınışı.....	24

SİMGELER VE KISALTMALAR

- NHL** : Ulusal Buz Hokeyi Ligi (National Hockey League)
IIHF : Uluslararası Buz Hokeyi Federasyonu (International Ice Hockey Federation)
TBHF : Türkiye Buz Hokeyi Federasyonu

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Bu çalışmanın konusu lise düzeyindeki elit buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerinin araştırılmasıdır.

Spor oyunla yarışmayı birleştiren, bedensel yetenekleri daha fazla olduğu için kazananları ödüllendiren, üst düzey oyun, mücadele ve ağır kas çalışması gerektirdiği için sürekli yoğun çabayı zorunlu kılan bir uğraştır. Sporda amaç; zevk, boş zaman değerlendirmek ve üstünlüğü kabul ettirmek olduğu kadar, günümüzde para kazanmak ve geçimini sağlamak olmuştur. İnsan başarma güdüsüne sahip bir varlıktır. Çevresine, doğaya kısaca dünyaya hükmetmek insanın özünde var olan bir güdüdür. Eğer bu güdü doğru yöne kanalize edilmezse şiddet ve saldırganlık ortaya çıkar [1].

Saldırganlık, sporda sık rastlanan bir durumdur. Bu durum sporcunun kişisel özelliklerine, antrenörün uyguladığı taktik anlayışa, taraftar ya da medya baskısına bağlı olabilir. Özellikle takım sporlarında saldırganlığı içeren bazı terimler yerleşik durum almıştır. Örneğin, “agresif savunma”, “agresif oyun” bunlardan bazılarıdır. Burada geçen agresif terimi onaylanan bir durumu gösterir. Kuralların sınırını aşmadığı sürece desteklenir, hatta ödüllendirir. Oysa, günlük yaşamda agresif davranışlar ya toplumsal kurallarla, ya da yasalarla sınırlanmıştır; yaptırım uygulanır. Bu durumda sporda hangi davranışların saldırgan davranış kabul edilip edilmediği açıklığa kavuşturulmalıdır [2].

Empatik beceri de saldırganlık gibi bireyin içinde bulunduğu şartlara göre şekillenmekte, empatik becerisi gelişmiş olan bireylerin daha sağlıklı iletişim kurabildiği, hayatı daha iyi anlamlandırabildiği, sorunların çözümünde daha sağlıklı kararlar verebildiği ve dolayısıyla daha az saldırgan tutum sergilediği belirtilmektedir [3].

Okul çağı çocuklarının, en önemli özelliklerinden olan lider olma, gruba kabul edilme ve toplum içinde saygınlık görme hissini tatmin etmek için saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine başvurdukları da bilinmektedir. Ayrıca kendini diğer çocuklardan fiziksel-sosyal-kültürel veya ekonomik açıdan farklı ve yetersiz hisseden çocukların da kendini gerçekleştirmek ve kanıtlamak için saldırgan eylemlerle sorun çözme yöntemini kullandıkları ileri sürülmektedir [4].

Saldırgan davranışlar, çocuklar ve ergenler arasında da sıklıkla görülmektedir. Bu davranışlar, çalma, yaralama gibi yasalar açısından suç sayılabilecek nitelikte olduğu gibi, suç olarak nitelendirilmeyen tahripçilik, madde kötüye kullanımı, evden kaçma şeklinde de olabilmektedir [5].

2011 yılında Erzurum’da düzenlenen 25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları’nın ardından gittikçe popülerleşen buz hokeyi özellikle gençlerin ilgi odağı olmuştur. 2012-2013 sezonunda Türkiye 20 ve 18 Yaş Altı olmak üzere iki farklı kategoride resmi müsabakalara katılmıştır. Bu kategorilerde bulunan sporcuların büyük çoğunluğu lise öğrencisidir. Bu çalışmanın yapıldığı sırada gerçekleştirilen ilgili literatür taraması sonucunda ülkemizde bu konu ile ilgili herhangi bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Saldırganlığın skora doğrudan etki ettiği buz hokeyinde oyuncuların saldırganlık sebeplerinin belirlenmesi ve bu sebeplerin ortadan kaldırılması araştırmanın öncelikli amacıdır. Bu sayede saldırganlığın sebep olduğu dezavantajların ortadan kaldırılması ve buz hokeyinde rakibin saldırganlığının avantaj olarak kullanılması sağlanabilir.

Yapılan araştırmalar neticesinde oyuncu analizleri sonucu eğer kişide kalıcı bir hastalık yoksa sergilemiş olduğu saldırganlığın kontrol altına alınabileceği ve kişinin saldırganlık konusunda eğitilebileceği görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı ise bu saldırganlık düzeylerinin sebeplerinin belirlenmesi ve saldırganlığın önüne geçilebilmesi için öneriler sunmaktır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Saldırganlık

2.1.1. Saldırganlık ile ilgili temel olgular

Saldırganlık

Tiryaki, saldırganlığı, “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi” olarak tanımlamakta ve saldırgan davranışların amaca yönelik davranışlar olduklarını ve bir kişiye, gruba ya da topluma yönelik olabileceğini belirterek, bu tür davranışlarla karşılaşan kişilerde ya kaçınma davranışı ya da benzer davranışlarla karşı koyma davranışı görüleceğini vurgulamaktadır [6].

Saldırganlık genel olarak bireyin zarar verme amacıyla göstermiş olduğu davranışları tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlamda saldırgan davranışların kavramsallaştırılmasında “zarar verme, incitme” ya da “niyet, amaç” gibi bileşenler, anahtar sözcük işlevi görürler. Çünkü saldırganlık davranışında bulunan kişi karşısındakine zarar verir ya da hoş olmayan, rahatsız edici uyaranlarla onu rahatsız eder. İncitici, zarar verici olan davranışlar her ne kadar saldırganlıkla ilgili tanımların merkezinde yer alsalar da saldırganlık her zaman zarar verme amacıyla gerçekleştirilmeyebilir. Bireyler zarar vermenin dışında çok farklı nedenlerden dolayı da saldırganlığa başvurabilirler. Özgürlük kazanımı, statü edinimi, diğer insanları kontrol etme, otorite kurma ve başarı elde etme, bu amaçlardan bazılarıdır [7].

Duygusal saldırganlık karşısındakini duygusal olarak yaralayan, onu sıkıntıya sokan, ruhsal yönden örseleyen, güvenini azaltan amaçlar içerir. Sözel saldırganlık ise karşısındakine zarar vermek, onu incitmek, aşağılamak gibi amaçlar taşır. Küfretmek, hakaret etmek, alay etmek amacıyla söylenen sözler bu niteliktedir [2].

Toplumlarda acı vermenin, incitmenin yasal ya da normatif yollarla meşrulaştırılması söz konusu olabilmektedir. Örneğin, bir doktorun tedavi sırasında acı veriyor olması meşru olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal bakımdan, saldırganlık içeren davranış, sosyal normları ihlal etmek olarak da tanımlanmaktadır. Böylece saldırganlık, toplumun normlarını çiğneyen, ihlal eden davranış olarak görülebilmektedir [8].

Konunun daha iyi anlaşılması açısından farklı tanımlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Saldırganlık doğrudan ve dolaylı nedenlere bağlı olarak sosyal ve kültürel ortam tarafından saldırganca kabul edilen, kişisel acı veya maddi zarar doğuran davranışlardır [9].

Başka bir insana zarar vermeye acı çektirmeye veya yaralamaya, birisini mal ve mülkünü yok etmeye, bir insana psikolojik veya fiziksel olarak zarar vermeye yönelik her türlü davranış olarak tanımlanmaktadır. Saldırganlık davranışı, düşmanlık içeren ve araçsal saldırganlıkların her ikisini birden içerebilir [10]. Loeber ve Hay ise saldırganlığı, diğerlerinde fiziksel zarara neden olan bir davranış kategorisi olarak tanımlar [11].

Sporda saldırganlık davranışı gerçekleştiğinde ise iki farklı saldırganlık tipinden söz edilebilir. Birincisi araçsal saldırganlık, ikincisi de düşmanlık içeren saldırganlıktır. Karşılıklı temas halinde yapılan spor dallarında, anlayışlı olmayı gerektiren, takımın faydasına olan ve spordaki özel durumdan doğan gereklilikler (savunma oyuncusunun hakeme fark ettirmeden hücum oyuncusunu itmesi) araçsal saldırganlığı, kuralların ihlal edildiği ve rakibe zarar verme niyetiyle yapılanlar (kasti tekme atma) ise düşmanlık içeren saldırganlığı ifade etmektedir [6].

Kepenççi ve Çinkır, çalışmaları sonucunda lise öğrencilerinde sözel zorbalığın % 33.5, fiziksel zorbalığın % 35.5, duygusal zorbalığın % 28.3 ve cinsel zorbalığın % 15 olduğunu saptamışlardır [12].

Spor dalına özgü kurallar çerçevesinde belirli bir engellenme söz konusudur ve bu sporcular tarafından karşılıklı olarak beklenir. Kuralların ihlal edildiği noktadan itibaren gerçek saldırgan davranışa geçiş gerçekleşir. Genel kabul gören kuralların dışına çıkarak rakibe zarar verme niyetiyle hareket edilmesi durumunda, saldırgan davranıştan söz edilebilir [13].

Baskı

Şiddet ve baskı çaresizliğin ürünü olarak bilinir. Yani şiddet, yapılacak hiçbir şeyin kalmadığı inanç ve korkusu sonucu sergilenen bir davranış şeklidir [14].

Güç ve başatlık

‘Güç’ ve ‘saldırganlık’ kavramları şiddetle doğrudan ilişkili olup, gücün birey, gruplar ya da daha genel anlamı ile toplumsal temelde zarar verici nitelikte saldırgan bir eğilim içinde kullanılmasına genel olarak şiddet denilmektedir [15].

Birçok araştırmacıya göre başat olma güdüsü, tek ve egemen güdüdür [10]. Saldırgan davranışta bulunan birey gücünü ve egemenliğini arttırmayı hedeflemektedir. Saldırganlıkta ulaşılmak istenen hedef, diğer kişileri etkileme, onlar üzerinde güç gösterme veya uygun bir kimlik oluşturma isteğidir [16].

İzlenim yaratma

Gençlerin çoğu saldırgan davranışları salt adını duyurma, arkadaşlık çevresi üzerinde statü sağlamak için yapmaktadır [16].

Şiddet

Şiddet; genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı, eylemi nitelendirmektedir. Şiddet, özel olarak saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kullanılmasını, yakan, yıkan, yok eden eylemleri, taşlı, sopalı, silahlı, bıçaklı saldırıları, ferde ve topluma zarar veren eylemleri kapsamaktadır [17].

Şiddet, insanın kendisi ile çevresi arasındaki ilişkilerinde ortaya çıkar. Saldırganlığın içgüdüsel bir davranış olduğunu öne süren Konrad Lorenz’e göre saldırganlık esas olarak dış uyaranlara karşı bir tepki değil, insanın içinde gömülü serbest kalmaya çabalayan ve dış dürtülerin yetersiz olup olmamasına bakmaksızın anlatımını bulacak bir uyarımadır [18].

2.1.2. Saldırganlık türleri

Araştırmacılar saldırganlığı çeşitli başlıklara ayırarak incelemişlerdir ve yapılan araştırmalar neticesinde saldırganlığın birçok türünün olduğu görülmüştür. Düşmanlık içeren saldırganlık, saldırganın hedefi sevmemesi ya da nefret etmesinden kaynaklanan ve temel

amacı hedefe zarar vermek olan saldırganlık türüdür [10]. Araçsal saldırganlık da ise hedefe zarar vermek ana amaç değildir, ana amaç kendini koruma ya da herhangi bir amaç olabilir, saldırgan ise zarar verme niyeti taşımamaktadır.

Araçsal saldırganlık

Bu saldırganlık türünde kişi hedefine ulaşabilmek için bilinçli olarak ve önceden planlamış bir şekilde bu saldırganlık türünde davranır. Leonard'a göre araçsal saldırganlık, duygusal bir temele sahip olmayıp tamamen göreve ve amaca yönelik bir saldırganlık şeklidir [19].

Araçsal saldırganlıklar, sportif bir amaç için belli bir düzeyi yakalama, karşısındakini yenme aracı veya kaybetmekten kaçınma davranışı biçiminde ortaya çıkar. Bu tür saldırganlığa, özel duygusal uyanma belirtileri eşlik etmez ve bunlar öğrenilmiş davranışlardır [20].

Bu tür saldırganlıklarda öncelikli amaç rakip takımın durdurulması için harekete geçmektir. Burada hedef rakibe kasten zarar vermek değil rakibin sportif olarak kendini gerçekleştirmesinin önüne geçilmesidir. Örneğin bir buz hokeyi maçında gole giden oyuncuyu orta sahada kancalama yaparak durdurmak bu saldırganlık türüne örnek olarak verilebilir.

Sporcular icra ettikleri spor dalında ne gibi araçsal saldırganlıklar gerçekleştirebileceklerini zaman geçtikçe ve tecrübe edindikçe daha iyi kavrarlar. Bu nedenle onların bu saldırganlık davranışını sergileme amacıyla harekete geçmeleri bir refleks haline gelmektedir. Sonuçta sporcu bir süre sonra istemese de bu davranışları gösterecektir. Araçsal saldırganlıklarda sporcu saldırganlık hareketini kendi adına değil takımı adına gerçekleştirmektedir. Çünkü saldırganlık sonucunda kendisi ceza alsa dahi takımı oyunu galip bitirebilmektedir. Bu durum oyuncuların en önemli hedefidir.

Takımın galibiyet alması durumunda oyuncular farklı şekillerde ödüllendirilmektedir. Dolayısıyla oyuncunun sahada yapmış olduğu saldırganca davranış ödüllendirilmiş olmaktadır. Bu tür ödüllendirmeler zamanla, oyuncunun bu saldırganlık davranışlarını daha fazla yapmasına neden olmaktadır. Oyuncu artık saldırganlık yaparak amacına ulaşabildiğini görmüştür ve bunu her oyunda tekrarlamak için gayret sarf etmektedir. Buna benzer bir örnek, öfkeli bir eş evdeki reislik statüsünü korumak için karısına saldırganca davranabilir.

Dolayısıyla birincil hedeflerin seçilmesi söz konusu olur. Bunlar, içerisinde güç ve egemenlik hedefleri, izlenim yaratma, adını duyurma hedefleri sayılabilir. Çoğu gençlik gurubu saldırganlığı salt adını duyurma, arkadaşlık çevresi üzerinde statü koruma amacıyla yapmaktadır.

Sosyal ödül ve onay amacıyla saldırganlık

Her meslek dalında olduğu gibi sporcular da yapmış oldukları işte yükselme, kariyer yapma, daha çok para kazanma, şöhret olma ve yerini sağlamlaştırma gibi duygular beslemektedirler. Sporcu maç esnasında yapmış olduğu saldırganlıkla takımının başarısına katkıda bulunuyorsa, hakem tarafından cezalandırılrsa bile takım yöneticileri ve taraftarlar tarafından desteklenmektedir. Yöneticilerin ve taraftarların beğenisini bu tür bir yöntemle kazanan oyuncunun saldırganlık davranışı pekiştirilmiş olur [2].

Bir buz hokeyi oyuncusu takımı eksik kaldığında ya da eksik hücum ile karşılaştığında, özellikle kaleci ile karşı karşıya pozisyonlarda defans yapmak zorunda kaldığında gol atma şansını yakalamış sporcuyu kural dışı saldırganlık ile engeller. Burada amaç kendi seyircisinin beğenisi ile koçu ve yöneticilerinin onayını kazanmaktır. Rakip takım seyircilerinin nefreti bile onun için ödül olarak nitelendirilebilir. Fakat takım arkadaşları, seyirci, koç ve idarecilerin bu davranışa onayı saldırganlığın sürekliliğine sebep olur.

Sosyal rol olarak saldırganlık

İnsanlar birçok konuda olduğu gibi sporda da gözlem, taklit ve koşullanma yoluyla öğrenme yaklaşımı sergilemektedirler. Genç ve çocuk yaştaki sporcular, alanında başarılar elde etmiş tecrübeli sporcuları örnek alarak onları taklit etme yoluna giderler. Örneğin sanat dünyasına adımı daha yeni atmış genç bir şarkıcı ünlü şarkıcıların hareketlerini örnek alarak onlar gibi davranmaya gayret etmektedir. Hatta neredeyse onların kopyası haline gelmektedir. Sporda da gündemde olan popüler bir oyuncu her zaman model olarak alınmaktadır. Bu oyuncu sahada saldırgan davranışlar gösteriyor ve sonuçta başarılı oluyorsa, onu örnek alan genç sporcular da saldırganca tutumlar sergileyeceklerdir [8].

Buz hokeyi branşında özellikle genç ve çocuk sporcular Ulusal Buz Hokeyi Ligi (NHL) oyuncularının oyun esnasındaki kavgalarını örnek alabilir, popüler olmak ve gündemde kalmak adına oyun esnasında benzer saldırgan davranışlar sergileyebilir.

Emir altında saldırganlık

Takım ve sporcuların çoğu başarıyı, kazanmak olarak yorumlamaktadırlar. Bu doğrultuda düşünen sporcu ve takımları tarafından her ne pahasına olursa olsun kazanmaya kanalize edilmiş sporcular başarılı olmak için her türlü saldırganlık davranışını göstermektedirler. Sporcuların bu hareketleri, saha içerisinde cezalandırılrsa dahi, takım ve taraftarlar tarafından desteklenmektedir. Koçun oyuncularına mutlaka maçı almaları gerektiğini söylemesi ve bunun sonucunda oyuncuların rakip oyunculara karşı saldırgan davranışlar sergilemeleri bireylerin bir emir altında ortaya koydukları davranışların sınırsız olduğunu göstermektedir [8].

Saldırganlığa yöneltici karmaşık dürtüler

Bir spor karşılaşması başlamadan önce sadece araçsal saldırganlık yapmayı planlayan bir sporcu, rakip oyuncunun bu saldırılara karşılık vermesi durumunda daha da hırçınlaşarak saldırganlığını düşmanca bir niteliğe büründürebilir. Oyuncu hem başarı elde etmek hem de saldırgan tutumuna karşılık veren rakibine zarar vermek amacıyla saldırgan tutumunun yoğunluğunu artırır. Ancak bu saldırganlığın da hangi duyguların ön planda olduğu net değildir. Oyunu kazanmak mı, yoksa rakibe zarar vermek mi? Saldırganlık durumunda çok çeşitli dürtüler saldırgan davranışın gerçekleşmesinde rol oynayabilir ve saldırgan kişi eylemini gerçekleştirirken bu dürtülerin hangilerinden etkilendiğini ayırt edemeyebilir [16].

Düşmanlık içeren saldırganlık

Bu saldırganlık türünde kişi tamamen zarar verme niyetiyle harekete geçmektedir. Düşmanlık içeren saldırganlık, saldırganın hedefi sevmemesi ya da nefret etmesinden kaynaklanan ve temel amacı hedefe zarar vermek olan saldırganlık türüdür [16].

Duygularına yenik düşerek saldırganlaşan birey öfke içerisinde karşısındakilere zarar vermeye başlar. Bireyin bu tür bir saldırı gerçekleştirebilmesi için saldırının öncesinde kin

ve nefret duygularının uyanmasına neden olan bir süreç geçirmesi gerekmektedir. Bu süreç çok kısa olabildiği gibi çok uzun da olabilir. Saldırgan davranışlarda bulunan kişinin eğitim durumu ne kadar iyiye saldırdan önceki süreç o oranda uzun olmaktadır. Bu da saldırı öncesi dönemde biriktirilen duygusal yoğunluğun artmasına neden olmaktadır [16].

Sporcularda düşmanlık içeren saldırganlık genelde geçmişte karşılaşılmış ve kaybedilmiş müsabakalardan kaynaklanmaktadır. Oyuncu daha önce karşılaştığı ve mağlup olduğu bir oyundan sonra, rakip takımın oyuncularına kin ve nefret beslemeye başlar ve bu yoğun duygular ilk karşılaşmada ortaya çıkarak oyuncunun harekete geçmesine neden olur. Oyuncunun bu düşmanca tutumu kimse tarafından hoş karşılanmasa da, takımının başarıya ulaşması durumunda hem takım yöneticileri hem de taraftarlar tarafından takdir toplar [8]. Peter ve Beyer'e göre bu saldırganlık türü; hoşnutsuzluk, kin veya nefret nitelikli uyarılara ait bir tepkidir [20].

Acıya neden olan olaylar, önceden belirli bir amaca yöneltilmiş tepkilerin gerçekleşmesini engelleyen engellerin birdenbire ortaya çıkması sonucu başarı gereklilikleri, önceki deneyimler yüzünden beklenen güzel olayların gerçekleşmemesi, sona ermesi sonucu ortaya çıkabilir. Psikolojik etkinleşme düzeyinin hoşnutsuzluk veya kin niteliğinin artması ve aşırı öfke veya gücenme, öfke duyguları düşmanlık içeren saldırganlığa eşlik eder. Düşmanlık içeren saldırganlığın kaynağında duygusal nedenler olup amacı tamamen hedefe zarar vermektir [19].

Atılmanlık

Atılmanlık, saldırgan olma anlamına gelmez. İnsanın kendini kolayca ifade edebiliyor olması da bir tür atılmanlık olabilir. Atılmanlık, başkalarının haklarını ihlal etmeden kişinin kendi haklarını kabul edilebilir biçimde savunmasıdır. Atılmanlık, dolaysız yollardan faydalanılarak kurulan dürüstçe, etkileyici ve açık bir iletişim çeşididir. Ancak çeşitli gereksinimlerinizi ve haklarınızı bu yolla savunurken, bu hakların sizin hakkınız olduğuna inanmanız gerekmektedir. Atılman davranışlar, insanın kendine güven duygusunu artıracığından, insanlarla dürüst ilişkiler kurulabilmesini sağlar ve bu dürüst ilişkiler sayesinde insanların kazanılmasına yardımcı olur [21].

Bu davranış şekli saldırganlıkla karıştırılmakta olan atılganlık, yani atılgan davranıştır. Atılganlık, çok yönlü bir kavram olması nedeniyle, bu konuda çeşitli tanımlar yapılmış ve bir kişilik özelliği olmaktan çok öğrenilmiş, duruma özel bir seri sözlü ve sözlü olmayan davranışlar bütünü olarak tanımlanmıştır [8].

2.1.3. Saldırganlığın kaynağı ve oluşumu

Birey, günlük yaşadığı olaylar karşısında çeşitli davranışlar gösterir. Bu davranışların saldırganlık eğilimi içerip içermediğini belirleyen birçok etken vardır: Toplumsal çevresi, alkol ve ilaçlar gibi maddeler, gürültü ve toplumsal baskı gibi çevresel etkenler, yorgunluk, uykusuzluk ve açlık gibi fizyolojik etkenler, bazı ruhsal bozukluklar saldırganlığı ortaya çıkaran etkenlerdir [2].

De Rosier, Cillessen, Coie & Dodge, saldırganlığın ailede ve sosyal çevrede öğrenildiğini,²² Sanson, Hemphill, & Smart ise saldırgan davranışın ortaya çıkışında anne - baba tutumlarının etkili olduğunu belirtmektedir [23]. Yine bu görüşlere paralel olarak Feldman da saldırganlığın kaynağı olarak aileyi göstermekte ve otokratik anne-baba tutumlarının çocuklarda saldırganlık eğilimini güçlendirdiğini belirtmektedir [24].

Venter, Poggenpoel & Myburgh ise daha geniş bir tanımla medyada yer alan şiddet olaylarının, saldırgan içerikli anne baba tutumlarının, düşük sosyo-ekonomik düzeyin, artan boşanma olaylarının, aile içi ilişkilerdeki bozulmanın ve akran grupları tarafından reddedilme gibi etkenlerin saldırganlığı tetiklediğini belirtmektedir [25].

Benzer şekilde şiddet içerikli filmlerin ve bilgisayar oyunlarının da ergenlerde ve gençlerde saldırgan davranışları tetiklediğini rapor eden araştırmalar bulunmaktadır [26]. Lise öğrencilerinde kişilik gelişiminde çevrenin etkisi dikkate alındığında, ergenlerin toplumda yaşanan olumsuz gelişmelerden yakından etkilendiklerini burada vurgulamak gerekir [27]. Ergenlik döneminde yaşanan sorunlar aileden ve okuldan etkilenirken, toplumdaki değişimler de ergen kişiliği ve sorunları üzerinde etkili olmaktadır [28]. Diğer yandan Postman, çocukların yetişmesi ve yetişkin olmayı başarabilmesi ile ilgili sorumluluğun yetişkinlere ait olduğunu vurgulamaktadır [29]. Ergenlik dönemine özgü psiko-sosyal özellikler ve ergenin içinde yaşadığı sosyo-ekonomik ve kültürel çevre, ergen kişiliğinin en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Türk toplumu açısından ele alındığında burada

sıralanan bileşenler arasındaki dengesizlik bireysel ve toplumsal sorunlara neden olabilmekte ve bu durum ergen açısından şiddet, saldırganlık ve suç işlemeye de uygun zemin hazırlamaktadır [30].

Eron, 22 yıl süren boylamsal araştırması sonucunda, 8 yaşından 30 yaşına kadar erkek ve kadın denekleri izlemiş ve erkeklerde çocukluk yıllarından itibaren var olan saldırgan davranışların sabit kalma oranının, kadınlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır [31]. Diğer araştırmalarda çocukluk yıllarında öğrenilen saldırgan davranışın, ileriki yıllarda bireyin saldırganlık eğiliminin yönünü belirlediği [32] ve erkek ergenlerde saldırganlık eğiliminin kızlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır [33]. Ergenlere yönelik diğer araştırmalarda ise ergenlerde akran gruplarının saldırgan davranışın ortaya çıkışında önemli etkilerinin olduğu [34] ve ergenlerin ilköğretim çocuklarına göre daha çok saldırgan davranış sergiledikleri rapor edilmektedir [35].

Saldırganlık kuramları

Kişiler herhangi bir ayırım gözetmeksizin saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir. Bu sebeple bilim adamları saldırganlığın nedenleri üzerine çalışmalar yapmış ve çeşitli kuramlar ortaya koymuştur. Araştırmanın bu bölümünde saldırganlık kuramlarından bazıları açıklanmaya çalışılmıştır.

İçgüdü kuramı

Lorenz, saldırganlığın tüm diğer organizmalarda da bulunan kavga etme içgüdüsünden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu içgüdüyle ilgili enerji, değişen oranlarda her insanda üretilmektedir. Saldırganlığın ortaya çıkması biriken bu enerjiye ve saldırganlık doğurucu uyaranın varlığına ve gücüne bağlıdır. Ayrıca düşmanlık ve saldırganlık eğilimlerinin dengelenip, bunların zararsız faaliyetlere dönüştürülebilmesi için saldırganlığın yaşanmasının doğru ve gerekli olduğunu belirtmiştir. Saldırganlık, kaçınılmaz bir şeydir ve zaman zaman kendiliğinden boşalabilir [36].

Katarsis

Ruhun arındırılması, Aristo'nun klasik Yunan Trajedisinden verdiği tanıma gönderme yapılarak katarsis olarak tanımlanmaktadır [20]. İnsanların günlük yaşamın ve mesleki sorunların vermiş olduğu sıkıntıdan kurtulabilmeleri amacıyla psikologların kullanmış oldukları bir tür terapi yöntemine benzetilebilir. Önceleri insanların daha kolay bir biçimde hipnoz olmalarını sağlamak amacıyla kullanılırken sonraları insanları gerilimden kurtarmak için de kullanılmıştır. Katarsis kullanımı şu anda yaygın olarak insanları saldırgan davranışlardan soyutlamak ve bu güdünün yok edilmesi ya da en azından azaltılmasına yönelik kullanılmaktadır.

Freud, insanlarda bulunan bu yıkıcı saldırganlık enerjisinin bir şekilde boşaltılmaması durumunda kişinin, kendisine ve çevresine karşı tahrip edici (saldırgan) davranışlar içerisine girebileceğini belirtmiş ve artmış cinsel enerjinin, cinsel aktiviteyle azalması gibi yıkıcı enerjinin de saldırgan davranışlarla azalacağını ileri sürmüştür [6].

Saldırganlığın katarsis hipotezine göre, ilk olarak duygusal katarsis yaşanır. Yani uyarılmışlık ve öfkede azalma olur. İkincisi, saldırgan olmaya karşı azalan eğilim yaşanır ve buna da davranışsal katarsis denir. Katarsisin çeşitli formları vardır. Bunlardan bir tanesi, eziyet eden kişiden farklı birine saldırma (dolaylı katarsis), diğeri ise başkasının yaptıklarını gözleyerek boşalma yani hayali (fantezi) katarsisdir [8]. Fakat bu durumun sakıncalarını Cüceloğlu şu şekilde ifade etmektedir; “birey hayal dünyasına kaçışı sık sık kullanmaya başladığı zaman, gerçeğe ilgisini kesmeye, hayal dünyasıyla gerçek dünyayı birbirine karıştırmaya başlar. Böyle bir durumda hayal dünyasına kaçış bireyin günlük yaşamına uyumunu zorlaştırmaya başlar” [37].

Yaptıkları araştırmalar sonrasında Perlman ve Cozby, katarsisin saldırganlıkla ilgili sonuçlarını şu şekilde açıklamışlardır;

- Kızgın kişilerin fizyolojik rahatlaması, saldırgan davranışla azalırken, gevşeme saldırgan olmayan eylemle ortaya çıkabilir.
- Saldırgan duygularla yüklü bir bireyin gerçekleştirmek istediği davranış, başka bir birey tarafından gerçekleştirilirse saldırganlıkta azalma olur.
- Saldırganca eylemleri izlemek, kızgın kişilerde saldırganlığın artmasına neden olur [38].

Biyolojik kuram

Biyolojik kuram saldırganlığı, insanın organizmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Konuyla ilgilenen araştırmacılar insan ve hayvan organizmalarını farklı yönlerden inceleyerek sonuca ulaşmaya çalışmışlardır. Testesteron hormonu, kromozomlar ve beyin gibi organlar incelenerek saldırganlığa yol açan temel etkenler bulunmaya çalışılmıştır. Araştırmalar özellikle erkeklik hormonu üzerinde durarak, Y kromozomunun fazla olması halinde saldırganlığın arttığı düşüncesini benimsemekteydiler. Ancak araştırmalar ilerledikçe bu düşüncenin yanlış olduğu kanısına varılmıştır. Buna benzer başka bir araştırmada erkeklerden oluşan hayvan ve insanlara seks hormonu verilmiştir. Saldırganlığı artıracakı düşünülen bu hormonun da etkisinin fazla olmadığı görülmüştür.

Bazı kuramcılar, kişiliğin belirli çizgi ya da yetilerinin beynin özel bölümleriyle ilişkili olduğuna, saldırganlığa ilişkin yetinin, beynin, kulağın hemen üstünde kalan bölümü ile ilgili olduğuna inanmaktadırlar böylece yıkıcı bir eğilimin teşhisi için kafatasının bu bölgesinde bir çıkıntı arama çabası içine girmişlerdir [10]. Maymunlar ve diğer hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalar, beynin bir bölgesinin elektriksel uyarımının, belirgin biçimde şiddet davranışına yol açmasına karşın, başka bölgelerin uyarımının daha pasif ve uysal davranışları ortaya çıkardığını belirlemiştir. Hayvanlarda beynin uyarımına ilişkin çalışmalar ve bunların insan davranışları ile ilişkilerini ele alan dokümanlardan yola çıkarak, bazı otoriter, şiddet içeren patlamaların nörolojik bozukluklarla açıklanabileceği öne sürülmektedir [39].

Birçok araştırmacı, saldırganlık konusundaki çalışmalarında, beynin değişik sinir bölgelerince denetlendiğini ima etmektedirler. Örneğin; etkili öfke tepkisinin ve buna uygun saldırgan davranış kalıbının amigdala, yan hipotalamus, mesensafalonun bazı kısımları ve merkezdeki gri madde gibi çeşitli bölgelerin doğrudan elektrikle uyarılmasıyla harekete geçirilebileceği, septum, singulumun katları ve kuyruksu çekirdek gibi başka yapıların uyarılmasıyla da engellenebileceğini ortaya koymaktadır [8]. Fromm'a göre beyin iç ya da dış ikili sistem olarak örgütlenmiştir. Özgül uyaranlar olmadıkça saldırganlık denge durumunda bulunur çünkü harekete geçirici ve engelleyici bölgeler birbirini nispeten kararlı bir denge durumunda tutar. Bazı hayvanlarda amigdalanın yok edilmesi en güçlü kıskırtmalar altında bile saldırgan, şiddetli tepki yeteneklerini yitirmelerine neden olur [18]. Diğer taraftan, hipotalamusun ventromedyal çekirdeğinin küçük bölgeleri gibi, saldırganlığı önleyici bölgelerin yok edilmesi kedileri ve sıçanları saldırgan duruma sokmaktadır.

Ayrıca erkekliği belirleyici Y kromozomunun saldırganlığa yol açtığı görüşünden hareket eden araştırmacılar, fazla bir Y kromozomunun şiddet eğilimine neden olup olmadığını belirlemeye çalışmaktadırlar. Yeni doğan bebekler üzerinde yapılan araştırmalar, her 500 erkek bebekten birinin bir fazla Y kromozomu (XYY) ile doğduğunu göstermektedir. XYY anormalliği konusuna duyulan ilgi, çeşitli suçlardan dolayı akıl hastanelerine yatırılmış erkek suçlular arasında yapılan araştırmalardan sonra arttırılmıştır. Bu araştırmalarda söz konusu kurumlardaki erkeklerde, normal nüfusa oranla XYY anormalliğine daha sık rastlandığı sonucuna varılmıştır [8]. Bunun yanında saldırganlık ve kromozomlar ilişkisi incelendiğinde erkeklerdeki fazladan bir Y kromozomunun saldırgan davranışlara neden olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Bununla birlikte Y kromozomu ile ilgili farklı bulguların olduğu da unutulmamalıdır [6].

Bazı bulgular, erkeklik hormon salgısı olan androjen salgıları ile saldırganlık arasında bir ilişki bulunduğunu işaret etmektedir. Erkeklik hormonlarının etkileri, iğdiş edilen erkeklerin daha az saldırgan olmalarına ilişkin bulgularla da desteklenmektedir. Bu türden iğdiş edilme olayları, ilk kez Amerika Birleşik Devletlerinin çeşitli hapisanelerinde, bazı mahkûmlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. İğdiş edilme olaylarının, genel bir uysallaşma ve suç işleme oranlarında düşüşe yol açtığı rapor edilmiştir [39]. Farklı bir araştırmada ise Amerikan deniz piyadelerinden aşırı şiddet nedeniyle ihraç edilenler ile Finlandiya’ da çok şiddetli ve anlamsız cinayetler işlemiş olanlarda serotonin azlığı görülmüştür. Serotonin azlığının şiddet üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır [40].

Sosyal öğrenme kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre saldırganlık da diğer davranışlar gibi öğrenmeyle kazanılır. Bandura saldırganlığın, doğuştan gelen veya içgüdüsel bir özellik olmayıp, edimsel koşullanma ve gözlemsel öğrenmeyle kazanılan bir özellik olduğunu belirtmektedir. Edimsel koşullanmada istenilen davranışlar pekiştirilirken, istenmeyenler pekiştirilmemektedir. Pekiştirilen davranışın, ortaya çıkma sıklığı artarken, pekiştirilmeyen davranışların görülme sıklığı azalmaktadır [41].

Bandura’ e göre taklit, saldırgan davranışların gösterilmesinde büyük önem taşıyan bir öğedir [41]. Sosyal öğrenme kuramının, önceleri dış etkenlere daha büyük önem verdiği görüşü ön

plana çıkmıştır. Gerçekte ise kuram, bireyleri yalnızca çevresel etkenlere (ödülleri, cezalar) göre davranan güçsüz organizmalar olarak görmez. Bu kurama göre, çevre ile kişi arasında çift yönlü bir etkileşim söz konusudur. Çevre, hem etkenleri, davranışları şekillendirip etkiler, hem de davranışlar tarafından etkilenir [8].

Bandura saldırganlığı, üç aşamada ele alarak tanımlamaktadır. Bunlardan birincisi saldırganlığın kökeni, nasıl geliştiği ve nasıl öğrenildiği; ikincisi saldırganlığı ortaya çıkaran etkenler ve üçüncüsü de saldırganlığın ortaya çıkışından sonra nasıl süreklilik kazandıdır. Bandura, bu konulara açıklama getirebilmek için pekiştirmeye önem vermiştir. İnsanlar ve hayvanlar, ödüle ulaşmak ve cezadan kaçmak için davranış değişikliği gösterirler. Saldırganlık davranışında da durum aynıdır. İnsanlar, saldırganlık için ödüllendirilir ve olmadığı için cezalandırılırlarsa, önyargının öğrenilmesinde olduğu gibi saldırganlığı da öğrenirler [41]. Atkinson ve arkadaşları saldırganlığın, gözlem ya da taklit yoluyla öğrenilebilir olduğunu, ne kadar sık pekiştirilirse o kadar sık gerçekleşeceğini belirterek, pekiştirmenin önemini vurgulamışlardır [42].

Bandura üç grup çocuk üzerinde yapılan bir denemenin sonuçlarını değerlendirdiğinde, öğrenmenin etkisini belirlemiştir. I. Grup, içi doldurulmuş oldukça büyük bir oyuncak bebeğe diğer çocukların saldırgan davranışlarını gösteren bir film seyretmişlerdir. II. Grup' taki çocuklar, yetişkinlerin bebeğe yaptığı saldırgan davranışları seyretmişlerdir. III Grup' taki çocuklar ya saldırgan davranışın bulunmadığı bir film seyretmişler ya da saldırgan davranışta bulunmayan yetişkinleri gözlemişlerdir. Çocuklar, daha sonra bebekle baş başa bırakılmış ve davranışları gözlemlenmiştir. Saldırgan davranışı gözleyen gruptaki çocuklar, bebeğe tekme tokat atarak saldırgan davranışlarda bulunmuşlardır [41]. Çocukların çevrelerinde gördükleri davranışları model olarak aldıkları ve model çerçevesinde hareket ettikleri bu tip deneylerde açıkça gözlenmiştir. Çocuğun çevresinde gördüğü davranışları taklit etmesi sosyal öğrenmenin temelinde yatmaktadır [37].

Canlı ya da filme alınmış saldırgan modellerin gözlemlenmesi, izleyende saldırganlığı arttırmaktadır. Bu durum da anne ve babalarının şiddetli bir biçimde cezalandırdığı çocukların, neden ortalamadan daha fazla saldırgan davranış gösterdiklerini kısmen de olsa açıklamaktadır.³¹ Saldırganlık ve şiddet konusunda ailede ve toplumda saldırganlıkla ilgili değer yargılarının, saldırganlığa karşı gösterilen tutumların önemi de unutulmamalıdır.

Küçük yaşlardan başlayarak saldırganlığı ve şiddeti öğrenen çocuklar genellikle bu tür davranışları yaşam boyu sürdürürler [2].

Sosyal öğrenme kuramı, saldırganlık konusunda cinsiyetler arasındaki farklılıklara da değinmiştir. Araştırmalarda bebeklikten erken çocukluk dönemine kadar, saldırganlık konusunda bir cinsiyet farkına rastlanmadığını ancak erkek çocukların biraz büyümeye başladıktan sonra daha saldırgan ve iş bölümüne kapalı oldukları, kız çocukların ise toplumsal ve bilişsel olarak daha gelişmiş oldukları görülmüştür. Erken yaşlarda bu konuda cinsiyet farkının görülmemesi, ileri yaşlardaki davranış farklılıklarının kökeninin biyolojik olmadığı, bu davranışların öğrenildiği biçiminde ifade edilebilir. Başka bir araştırmada ise saldırganlık konusunda cinsiyetler arasında görülen farkın, saldırganlığın dozu değil, dışa vuruş biçiminde olduğu görülmüştür. Kendilerine gösterilen davranış modellerine bağlı olarak erkek çocukların saldırganlıklarını fiziksel ve sözel olarak, kız çocukların da ilişkilerinde geçimsizlik biçiminde sergiledikleri tespit edilmiştir [43].

Sosyal öğrenme kuramını diğer kuramlardan ayıran özelliklerden biri, saldırganlığı düşmanca ve incitme amacıyla yapılan bir davranış olarak değil, amaca yönelik araçsal davranış olarak görmesidir. Bu kuramın önemli özelliklerinden bir diğeri ise saldırganlıkla ilgili olarak diğer kuramlarla kıyaslandığında davranışların kazanılmasında bireyin daha aktif bir rol oynadığını kabul etmesidir. Bu kuram yoğun duygular sonucu meydana gelen saldırgan davranışların çevresel pekiştirmelere bağlı olarak değiştirilip kontrol altına alınabileceğine dikkat çeker. Bireyler yoğun duyguların sonucu saldırganlık yerine daha olumlu davranışlar da öğrenebilirler. Bu kuram, bireyin sorunlar karşısında saldırgan davranışlar yerine daha olumlu başa çıkma yollarının öğrenilebileceğini savunmaktadır. Böylece sosyal öğrenme kuramının, temelde saldırganlığı, pekiştirme ve model alma süreçlerine dayalı olan öğrenilmiş davranış olarak gördüğü açığa çıkmaktadır [8].

Sosyal değişim kuramı

Sportif ortamda verilen cezalar, saldırganlığın ölçülmesinde kullanılabilir. Fakat sporda normal olarak kabul edilen davranışların, günlük yaşamda kabul edilmesi imkânsızdır. Günlük yaşamda kabul edilmeyen, onaylanmayan saldırgan davranışların sporda onaylanması, psikologlar tarafından oyunun mantığı olarak tanımlanmaktadır [44].

Her ne kadar sporun felsefesi barış olsa da, çağımızda her şey kazanmaya endekslenmiştir. Belirlenen kurallar yarışmaların sürmesine, sporcuların zevk almalarına, izleyenleri sıkılamaya yöneliktir; bu kurallara uyulmaması belirli yaptırımların uygulanmasını gerektirir. Her şeye rağmen sporcular bu yaptırımları göze alarak saldırgan davranışlarda bulunabilmektedirler. Özellikle mücadele gerektiren sporlarda, hakemlerin oyunu devam ettirmek adına müsabakayı durdurmamalarının, dolaylı olarak saldırganlığı pekiştirdiği biçiminde algılandığı söylenebilir. Sporcuların yaptırım görececeklerini bilerek neden saldırgan davranışlarda bulunduklarını Terry ve Jackson, sosyal değişim kuramıyla açıklamaktadırlar. Bu kuram, her bireyin herhangi bir etkileşimindeki avantajlarını ve dezavantajlarını hesaplayabildikleri varsayımına dayanır. Kişi, doğal olarak olabildiğince kazanmak, olabildiğince az kaybetmek isteyecektir. Diğer bir ifadeyle sporcu, kuralları çiğnemekle karşılaşacağı potansiyel yararlar karşs, kuralları çiğnemekle karşılaşacağı potansiyel cezaları hesaplayacaktır. Eğer potansiyel yarar, potansiyel cezadan ağır basacak olursa, saldırgan davranış pekişecektir. Yani gole giden rakibine, bilerek tekme atan oyuncunun cezası oyundan atılmak ve bir maç ceza almak olursa, diğer taraftan da takımı buna bağlı bir galibiyetten ötürü futbolcularına ödöl veriyorsa bu davranış pekiştirilmiş olur [6].

Terry ve Jackson'a göre spordaki pekiştirmeler üç grupta ele alınmaktadır. Bunlardan ilki antrenörler, sporcunun takım arkadaşları ve ailelerden oluşan referans grupları, ikincisi sporun yapısı ve kuralları uygulamadan sorumlu kişiler ve hakemler, üçüncüsü de taraftarlar, medya, mahkemeler ve toplumdur [43].

Birçok antrenör, sportif ortamlarda uygun bulunan saldırgan davranışların yerine getirilmesi için oyuncularına baskı uygular. Smith, yaptığı bir araştırmada, buz hokeyi sporcularının % 52'sinin, koçlarını saldırgan davranışları onaylayan birey olarak gördüklerini belirlemiştir. Bu araştırmada, sporcuların birçoğunun koçu onayladığı için saldırganca davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmaktadır [45].

Sporcunun takımını bir sosyal grup olarak gördüğü, takımına ilişkin bizlik duygusu geliştirdiği bilinen bir olgudur.⁸ Smith, araştırmasında buz hokeycilerin % 54'ünün takım arkadaşlarının saldırganlığını onayladığını belirtmektedir. Takımda saldırganlığın bir norm

olarak benimsenmesi durumunda, her üyenin saldırganca davranış göstermesi beklenir. Böylesi bir durumda takımın üyesi, saldırganlığı bir norm olarak kabul ederek, içselleştirir [46].

Saldırganlığı pekiştiren ikinci kaynak, kuralların uygulanma biçimidir. Bazı takım sporlarında saldırganca davranışa yeteri kadar ceza verilmediği bilinmektedir. Örneğin; hentbolda gole giden rakibine faul yapmanın cezası sadece iki dakika süre ile oyundan uzak kalmaktır. Bu ise çoğu kez ödül olarak algılanmaktadır. Kuralların katı olmamasını sağlayan bir diğer etmen, tutarsız, standart dışı yönetimdir. Spordaki yönetim organlarının, kuralları belirleme, kurallarda sapma ile ilgili doğru saptamalarda bulunma özellikleri, spor alanındaki saldırganlığın azaltılmasında önem taşımaktadır [8].

Model alma

Çocuklarda ve gençlerde gözlem, taklit ve koşullanma yöntemleriyle öğrenme daha sık görülür. Bu durum sporcular için de geçerlidir. Sporcular kendilerine model aldıkları sporcuların davranışlarını gözler ve taklit ederler. Taklit edilecek örnekler gerçek ilişkilerde, yazılı ve görsel medyada yer alabilir. Model alma, başarı olarak algılanan davranışın taklit edilmesini içermektedir. Çocuk, model olarak aldığı kişinin davranışlarını değerlendirebilecek durumdadır. Model alınacak, özdeşleşilen kişi sadece taklit edilmez bu durum davranış benzerliği olarak da değerlendirilir. Çocuk çevresindeki kişiler arasından sadece birini veya birkaçını model olarak seçer bu durumda seçilmiş modeller üzerinde taklit denenecektir. Çocuk herhangi bir kişiyi taklit etme durumunda olmayıp çevresindeki kişiler arasından sadece model olarak seçtiğini taklit etme durumundadır [47].

Bandura ve asistanları, etkileyici bir dizi araştırma ile taklide dayanan saldırganlığı şu şekilde açıklamaya çalışmışlardır. Denekler, basit bir görevle ilgili olarak engellenmeye uğratılan anaokulu çocuklarıdır. Engellenmeden sonra çocukları, bir yetişkinin büyük plastik Bobo bebeğini (Hacıyatmaz tipi palyaço bebek) ittiğini, vurduğunu, tekmelediğini, havaya fırlattığını gözlemişlerdir. Bunları yaparken yetişkin aynı zamanda, “burnuna bir yumruk indir, yere it, havaya fırlat, tekmele...” türü ifadeler kullanmıştır. Daha sonra yetişkin odayı terk etmiştir. Odayı kullanmalarına izin verilen çocukların, yetişkini taklit ettikleri, bazılarının tüfeği alıp Bobo’ ya ateş etmek gibi birkaç yenilik eklediği görülmüştür.

Yetişkinin Bobo bebeğine vurmak yerine, farklı oyuncaklarla oynadığı kontrol koşulunda, çocuklarda saldırganlık davranışına ilişkin belirli bir bulguya rastlanmamıştır. Taklidin, model alınan kişinin aynı cinsiyetten olması durumunda daha fazla olduğu gözlenmiştir [10].

Bazı araştırmalar medyadaki şiddet içeren haberleri, programları, filmleri izleyen çocuklarda saldırganlık davranışlarının daha sık görüldüğünü ortaya çıkarmıştır. Bu durum buz hokeyi için de söz konusudur. Saldırgan davranışlarda bulunan bir sporcu izleyen çocuk ya da genç sporcular, başarıya ulaşmak için saldırgan olmak gerektiği düşüncesine kapılabilirler.

Russell, Kanadalı lise buz hokeyi oyuncularının NHL' deki (Ulusal Hokey Ligi) aşırı sert oynamayan oyuncularından çok, saldırganlıkla ilgili katı cezalar alan oyuncuları kendilerine model aldıklarını saptamıştır. Bu sonuç, elit ve popüler sporcuların, saldırganlığın önlenmesi konusunda önemli sorumlulukları olduğunun altını çizmektedir [48].

Engelleme – saldırganlık kuramı

Saldırganlık dürtüsünü ortaya çıkış nedenlerini belirlemek için ortaya konan diğer bir kuram da engellenme – saldırganlık kuramıdır. Bu kuramın, ortaya koyduğu iki önerme bulunmaktadır. Bunlar; “saldırganlık her zaman için engellenmenin bir ürünüdür” ve “engellenmenin olduğu her durumda, herhangi bir biçimde ve derecede bir saldırganlık kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaktır.” Engellenme, belirli bir amaca erişmekten alıkoyma olarak tanımlanmıştır. O halde saldırganlık dürtüsü, herhangi bir başka dürtünün doyurulmasının engellenmesi sonucu ortaya çıkar [10].

Psikanalitik yaklaşıma göre engellenme, bilinçli bir süreç değildir, bilinçdışı birçok etkenlerle engellenme ortaya çıkabilir. Ruhsal bozuklukların birçoğu çocukluktan beri bilinçdışında işleyen engellenme durumlarından ortaya çıkmaktadır. Saldırganlık, engellenmenin şiddetiyle orantılıdır. Engellenmenin tolerans eşiği, engellenme yaşantılarının birikimine bağlı olarak değişir. Kişilerin, engellenmeye gösterdiği tepkilerin, kişilik yapısı ve geçmiş deneyimlerinden de etkilendiği görülmüştür. Farklı kişilerin farklı öğrenme deneyimleri, benzer engellenme durumlarında, farklı saldırganlık eğilimlerine yol açabilir. Öte yandan, saldırganlık dışı vurulup ifade edildiğinde, yani saldırgan bir davranış

yapıldığında, katartik bir etki uyandırabilir ve yeni saldırganlık eğilimine ket vurulması, saldırganlığın bastırılması sonucunu doğurabilir.

Freedman ve arkadaşları, çalışmalarında engellenmenin saldırganlığa yol açacağı önermesini ele alan birçok deneysel araştırmaya değinmişlerdir. Bunlardan birinde, çocuklara bir oda dolusu çekici oyuncaklar gösterilmiş fakat içeriye girmelerine izin verilmemiştir. Çocuklar, dışarıdan oyuncaklara bakmışlar, oynamak istemişler fakat oyuncaklara ulaşamamışlardır. Bir süre bekletildikten sonra çocuklar, oyuncak dolusu odaya alınmışlar ve onların oyuncaklarla oynamalarına izin verilmiştir. Diğer bir grup çocuk, böyle bir engellenmeyle karşılaşmadan doğrudan oyuncaklarla oynamaya başlamışlardır. Engellenen birinci gruptaki çocuklar oyuncakları yere vurmuş, duvarlara çarpmış ve yıkıcı davranmışlardır. Engellenmeden oyuncaklara ulaşan ikinci gruptaki çocukların ise daha sessiz ve daha az yıkıcı oldukları gözlenmiştir [39].

Engellenme sonucunda ortaya çıkan öfke ve “bozum olma” duygusu bazen ifade edilememektedir. Örneğin; kişi, bazen kendinden daha kuvvetli olan kimseye, ya da otorite durumunda bulunan bireye olan kızgınlığını ifade edemez. Bu durumlarda, kendinden daha zayıf, aciz kimse veya hayvanlardan kızgınlığını çıkartır. Öfkenin, esas kaynağına değil de, öfkeyle gerçekte hiç ilgisi olmayan zayıf ve aciz kimselere yöneltilmesine, yer değiştirmiş saldırganlık adı verilir.[37] Yer değiştirilmiş saldırganlık, engellenmenin şiddetinden, ket vurmanın gücünden, eski ve yeni hedefler arası benzerlikten etkilenir.

Saldırganlığın yer değiştirilmesi durumunda, sevilmeyen diğer başka hedeflerin seçilmesi ve bunların sevilme dereceleri ile orantılı olarak cezalandırılması yoluna gidilmektedir.

Yer değiştirmenin temel ilkesi, “çevredeki kişilerden biri engellenmenin gerçek kaynağına ne kadar çok benzerse, engellenen kişinin ona karşı saldırgan iç tepkileri o kadar güçlü olacaktır” şeklinde ifade edilebilir. Saldırganlıkta olduğu gibi saygıda da kişi kaynağına ne kadar benzerse, ona karşı duyulan saygı da o kadar yüksek olacaktır. Saygı, saldırganlık iç tepkisinden güçlü olduğu sürece birey kendisini tutacaktır. Saldırma eğilimi, saygıdan daha güçlü duruma geldiğinde birey, saldırganlığı açığa vuracaktır [8].

Freedman ve arkadaşları ayrıca engellenmenin toplumun genelinde de görülebileceğini, işsizlik, satın alım gücü gibi ekonomik olumsuzlukların tüm toplumu etkileyen

engellenmelere neden olabileceğini belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırmada A.B.D.’nin güney eyaletlerinde pamuk fiyatları ile linç olayları arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Pamuk fiyatlarının yüksek olduğu dönemlerde birkaç linç olayı görülürken, fiyatların düşük olduğu dönemlerde linç olaylarında görece bir artış olduğu belirlenmiştir. Burada, pamuk fiyatlarındaki düşüş, ekonomik olarak bir çöküntü dönemini işaret etmiş ve engellenmeye neden olmuştur ve engellenme daha fazla saldırganlığı açığa çıkarmıştır [39].

Fromm, insanda birbirinden farklı iki saldırganlık türü olduğunu belirtmektedir. İnsanda ve diğer tüm hayvanlarda var olan birinci tür saldırganlık yaşamsal tehdit altında kalındığında ortaya çıkan kalıtsal olarak programlanmış bir saldırma (ya da kaçma) tepkisi iken, ikincisi sadece insanlarda görülen kalıtsal olarak programlanmamış ve biyolojik olarak uyarlanamayan amaçsız ve daha çok karakterle (narsistik karakter, sadist karakter gibi) ilgili saldırganlıktır. Fromm birinci tip saldırganlığın “savunucu”, “yumuşak” bir niteliğe sahip olduğunu, ikinci tip saldırganlığın ise “yıkıcı” ve “zalimce” olduğunu, asıl bunun ortadan kaldırılmasının mümkün ve gerekli olduğunu savunmaktadır [18].

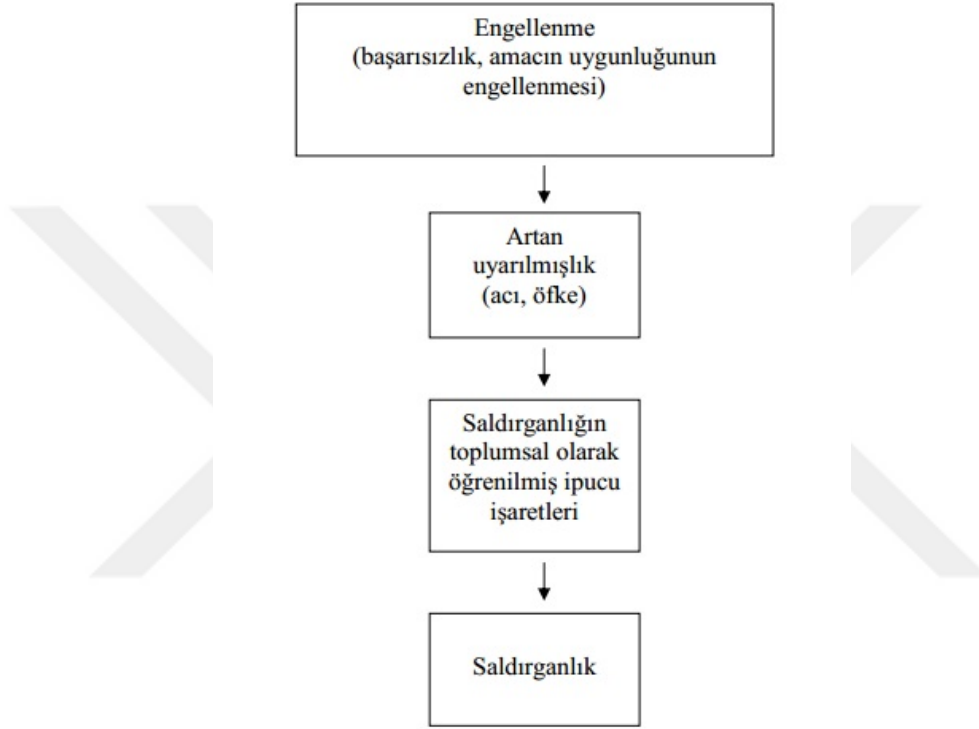
Uyarılmışlık kuramı

Berkowitz, küçük çocuklar üzerinde yapılan çeşitli araştırmalarda, çocukların engellenme karşısında saldırgan davranışlar yerine, geri çekilme veya kaçma tepkisi gösterme eğiliminde olduklarına dikkat çekmiştir [16].

Engellenme – saldırganlık kuramı ile sosyal öğrenme kuramını bütünleştiren Berkowitz, engellenmenin ya da tahrik edilmenin saldırganlıkla sonuçlanabileceğini öne sürer, açık saldırganlığın genellikle saldırgan ipuçları bulunmadıkça ortaya çıkmayacağını ifade etmektedir. Saldırgan ipuçları da geçmişte saldırganlıkla birlikte bulunan ateşli silahlar gibi çevresel durumlara bağlanmaktadır. Bu kurama göre, engellenme daima saldırganlığa neden olmamakla birlikte, artan uyarılmışlık ve öfke saldırganlık olasılığını artırır. Saldırgan eylemlerin ortaya çıkmasında, artan uyarılmışlık ve öfke ile toplumsal olarak öğrenilmiş ipuçları, saldırgan davranışa neden olur [16].

Şekil 2.1, Berkowitz’ in modeline dayalı saldırganlık sürecini göstermektedir. Önce birey herhangi bir şekilde engellenmiştir. Örneğin; sporcu yarışmayı kaybetmekte veya kötü

oynamaktadır. Bunu artan uyarılmışlık izler ki bu öfke ya da acı çekmek şeklindedir. Bundan sonra saldırganlık otomatik olarak ortaya çıkacaktır. Eğer birey, saldırganlıkla ilgili öğrenmelere, yaşantılara, durumsal ipuçlarına sahipse artan uyarılmışlık ve öfke saldırganlığa neden olacaktır [49].

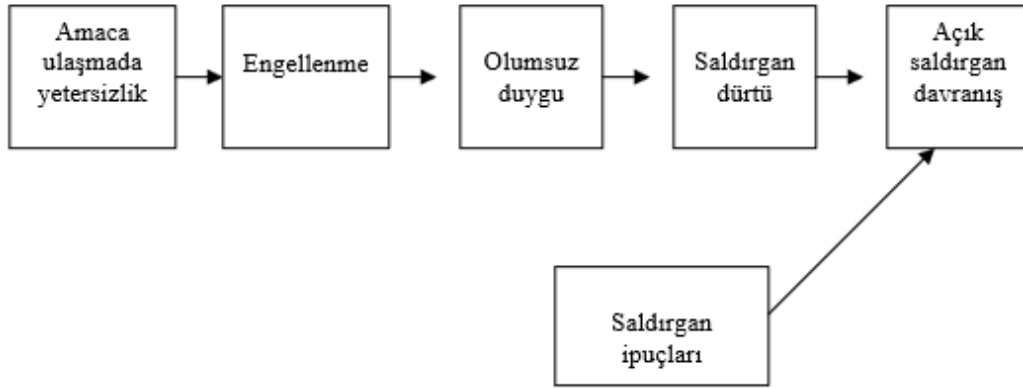

Şekil 2.1. Yeniden gözden geçirilmiş engellenme – saldırganlık kuramı [49].

Futbolda, hakemin görüş alanında bulunan bir oyuncunun, görüş alanından çıkar çıkmaz fair-play kurallarına uymayan davranışlar sergilemesi (rakibine tekme, yumruk atması, tükürmesi), bu konuya spor alanından bir örnek olarak gösterilebilir.

Öfkelenmek, engellenme için doğal bir davranıştır ve engellenme zaman zaman saldırganlığa neden olabilen uyarılmışlığın çeşitli şekillerdeki dışa vurumudur. Uyarılmışlık kanalize edilirken, öğrenme mekanizması nedeniyle saldırganlık davranışında toplumlar ve kültürler arasında farklılıklar gözlenmektedir. Örneğin; Japonya’ da engellenmeye karşı tepki genellikle öfke ya da şiddet olmaz, saldırganlıkta bulunmak çok saçma görülür ancak Türkiye’ de aynı duruma verilen tepki Japonya’dakinden çok daha farklıdır. Engellenme sonrasında öfkelenen birey, saldırganlığın uygun gerekli ve iyi olduğunu öğrenirse saldırganlıkla ilgili davranışları öğrenebilir. Engellenme, genel uyarılmışlığa dayalı bir nitelemedir ve uyarılmışlık herhangi bir şekilde kanalize edilebilir [8].

Tiryaki, Berkowitz' in engellenme – saldırganlık kuramına getirdiği farklı yaklaşımı, aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

Şekil 2.2. Engellenme – saldırganlık kuramının yeniden ele alınışı [6].

Engellenmenin keyfiliği

Engellenme – saldırganlık kuramına getirilen farklı yorumlar sonrası, her türlü engellenmenin saldırganlığa yol açtığı görüşünden vazgeçilmiştir. Buna karşın her engellenmenin niyete bağlı olarak farklı algılanacağı savunulmaktadır. Dolayısıyla keyfi, nedensiz yere engellenen amaçlı davranışların daha fazla saldırganlıkla sonuçlandığı görüşü, pek çok deneysel çalışmanın temelini oluşturmaktadır [38].

Eğer engellenme, kötü bir niyet olarak algılanmaz, onun kaza sonucu olduğu ve haklı bir nedene dayandığı düşünülürse, insanları o kadar kızdırmaz ve onların saldırganlığa başvurma olasılıkları azalır. Engellenme için sunulan makul nedenler, saldırganlık duygularını en aza indirmektedir [8].

Niyetlilik, saldırganlığı azaltan etmenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Kişi, arabasına istemeden çarpan birine, aynı kazayı park yerini kapmasını engellemek için gerçekleştirene oranla daha az öfkelenir. Bazı durumlarda daha fazla acı vermesine rağmen ayağına kazayla basan birine, soğuk bir tavırla ve kasti olarak basana oranla daha az tepkide bulunur. Birey, kendisine acı veren etmenlere bir niyet atfeder.

Engellenmenin tahrik biçimi ve şiddeti

Engellenme – saldırganlık kuramı ilk versiyonunda, engellenme, herhangi bir amaca ulaşmanın engellenmesi olarak tanımlamıştır. Daha sonra, herhangi bir birey veya koşulun kişi üzerinde yarattığı acı ya da rahatsızlık olarak tanımlanabilecek olan tahrik unsurunun da (yüze vurulan bir tokat, sözel bir suçlama, mal veya eşyaya yönelik saldırı) tanıma eklenmesi uygun görülmüştür. Araştırmalar, engellenme ve tahrik unsuru arttıkça, saldırganlığın da arttığını ortaya koymaktadır. Ayrıca engellenme – saldırganlık kuramını savunan kuramcılar bireyin amaca ulaşmak üzere olduğu sırada engellenmesi durumunda, engellenmenin (ve bunu izleyen saldırganlığın), amaca uzak olduğu zamanki engellenmeye oranla daha büyük olacağını öne sürmüşlerdir. Amaca yakınlık hipotezi, bireyin amacı gerçekleştirmeye yakınlığı ölçüde, amacı gerçekleştirme yönündeki güdüsünün daha yüksek olacağını belirtmektedir [10].

2.1.4. Saldırganlığın psikolojik nedenleri

Saldırganlık davranışı da insanın psikolojisinde yer alan bir davranış modelidir. Bu davranışın nedeni, nasıl oluştuğu, hangi olayların ve durumların buna zemin hazırladığı, en sık ne zaman ve hangi durumlarda görüldüğü gibi sorular hep cevaplanması gerekli olan sorulardır, ancak bilinen bir gerçek var ki o da, saldırgan kişiler kızgınlık ve öfke doludurlar. Öfke krizleri ve şiddet saldırılarıyla içlerindeki düşmanlığı dış dünyaya vururlar [50]. Çalışmanın bu bölümünde saldırganlığın psikolojik nedenleri incelenmiştir.

Mensubiyet duygusu (ırk ayrılığı)

Bu konuyla ilgili olarak üzerinde durulması gereken çok önemli bir nokta da geçmişte ve günümüzde sportif faaliyetlerin, ne kadar geniş kapsamlı ve organize olursa olsun çoğu zaman milliyetçilik duygularını kamçılayarak ön plana çıkardığı gerçeğidir.

Ülke bazında görülen bu saldırganlık nedenini Karasüleymanoğlu şu şekilde açıklamaktadır: “Rakip ülkelerin taraftarları, maçın sonucuna ve gidişatına göre olayları sporun dışına çıkararak ve dini inançları da olayın içine katarak olayları değişik boyutlara götürmektedirler” [51].

Engellenme

Bilindiği gibi her canlı varlığın doyurulması gereken bir takım fizyolojik ve toplumsal ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların giderilmesinin önlenmesi durumuna engellenme denir. Kişi doyuma ulaşamadığı durumlarda kendisinde eksiklik hisseder.

Bu eksiklik canlıyı harekete geçirerek ihtiyaçlarını yönlendirir. Engellenmenin olduğu her ortam bir tür saldırganlığa neden olur [52].

Engellenmeyi ortaya çıkaran üç neden vardır: gecikme, önleme ve çatışma. Gecikme engellenmesinde, kişinin bulunduğu ortamda neyin, ne zaman olacağına dair beklentiler önemli bir rol oynar. Kişi, çoğu zaman bu beklentilerin farkında değildir. Öngörülen süre içinde kişi, beklediği olay olmazsa engellenme duygusuna kapılır. Bir amaca ulaşmayı önleyen, engel olan nedenler ise üç grupta toplanabilir: Fiziksel nesne ve olaylardan kaynaklanan nesnel önleyiciler, sosyal değer, gelenek, anlayışın temelini oluşturduğu sosyal ve yasal önleyiciler, kişinin gerçekçi olmayan beklentilerinden doğan, kişiden kaynaklanan engellenmeler [37].

Engellenme konusunda birçok araştırma yapılmış ve en büyük sorumlu olarak toplumun kendisi gösterilmiştir. Engellenme karşısında harekete geçerek saldırganlık gösteren kişiler genellikle değer yargıları ile çatışan, sosyal statüsünün çok üzerinde beklentileri olan ve daha çok alt gelir grubuna ait kişilerden oluşmaktadır. Ekonomik, toplumsal, kültür ve siyasal yapıların, bireyin yönelimlerini ne ölçüde engellediği, bireyi hangi oranda baskı altında tuttuğu olgusu ile o toplumda biriken saldırganlık potansiyeli arasında yakın bir ilişki bulunduğu ileri sürülebilir [44].

Buz hokeyindeki temel saldırganlığın nedenlerinden birisinin engellenme olduğu söylenebilir. Hız ve sertliğin üst düzey olduğu maçlarda kişi normal hayattaki başarısızlıklarını kendi takımının başarısı ile telafi etmeye çalışarak seyirci olarak gittiği maçta rakip takım seyircisine ve sporcusuna saldırması engellenmeye örnek gösterilebilir.

Cinsiyet faktörü

Cinsel farklılıklar temelde biyolojik nedenlere dayanmakla beraber kültürel özelliklere göre de değişim göstermektedir. Bazı antropologlar saldırgan davranışın cinsiyete bağlı olmadığını, bu davranışın bir kültür içinde öğrenildiğini savunmaktadırlar [6].

Bu konuda yapılan bir deneysel çalışmada; kadın olup da kendini erkek gibi hisseden 35 transseksüele testosteron ve erkek olup da kendini kadın gibi hisseden 15 transseksüele östrojen verilmiştir. Testosteronun kadın transseksüellerde saldırgan eğilimleri, cinsel uyarılmayı ve uzaysal yeteneği artırdığı; konuşmanın akıcılığını ise azalttığı bulunmuştur. Erkek transseksüellerde ise androjen yoksunluğuna bağlı olarak saldırgan eğilimler, cinsel uyarılma ve uzaysal yetenek azalırken, konuşmanın akıcılığı artmıştır [53].

Konu biyolojik olarak ele alındığında erkeklerin kadınlara göre çok daha fazla saldırgan oldukları ve saldırılara maruz kaldıkları görülmektedir. Bizim toplumumuzda kadınların spora fazla ilgi göstermemeleri, spor müsabakalarına seyirci olarak gitmemeleri erkeklere rahat davranma imkânı vermektedir. Seyircilerin karşı takım oyuncularına, taraftarlarına ve hakeme yaptıkları gösterilerde yer alan küfürler çirkin el kol hareketleri, çeşitli nesneleri atmaları, taşlı sopalı saldırıları, cinsel içerikli simgelerdir. Özellikle cinsel ve eşcinsel küfürler, çirkin el kol hareketleri saldırganlığın cinsel içgüdüden kaynaklandığını kanıtlayan temel veriler arasında yorumlanabilir [54].

Erotizm

Yapılan çalışmalar neticesinde saldırganlığa neden olan faktörlerden birinin de erotizm olduğu saptanmıştır. Açık cinsellik içeren materyal (örneğin; cinsel ilişki esnasındaki çiftler) saldırganlığı arttırmaktadır [44].

Erotizm kaynaklı saldırganlıklar da kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan yumuşak nitelikli olanında kişi, saldırganlık kaynağına neden olan materyalleri yakından veya uzaktan görmekte ancak pasif bir saldırganlık sergilemektedir. Çıplak kadın resimleri veya erkek resimleri bu tip saldırganlıklara kaynak oluşturan tipik örneklerdir. Diğerinde ise, cinselliğin bire bir yaşanması ya da çıplak bir kadının veya erkeğin kişinin karşısında somut olarak bulunması söz konusudur. Bu tür durumlarda saldırganlık zihniyetine sahip kişiler harekete geçmektedirler. Eğitim düzeyi düşük ve sapık düşünceli kişilerde bu gibi durumlardan etkilenme ve özellikle kadınlar ve erkeklerde saldırı olaylarına karışma oranı yüksektir [13].

Algılar

Algı, duyuşal bilginin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesi anlamına gelir. Algılamak, içimizde ve dışımızda gelişen olayların farkına varmaktır. Algı sayesinde insanın zihninde, çevresi hakkında bir resim oluşur. Algı, çevremizin fotoğrafını vermez; aksine o andaki tavır ve beklentilere uygun olanını arar. Burada algının seçiciliği söz konusudur [55].

İnsanlar algıları yoluyla kendi içlerinde ve dışlarında gelişen olayların farkına varırlar. Algı soyut kavramların somutlaştırılmasını sağlamaktadır. Algı, insanın gördükleri ve duyduklarını olduğu gibi değil, o anda içerisinde bulunduğu ruh halinin durumuna göre anlamlandırmasıdır. Algılama olayının gerçekleşmesinde geçmiş yaşantılar ve tecrübelerin de çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Bilinçli olarak algılanan şeyler, nesnel dünyadan gelen uyarıcılar arasında bir seçim yapılması yoluyla gelir [56].

Tecrübelerle birlikte duyumlar, algıyı meydana getirir. Alıcılarda oluşan uyarıcıların ancak küçük bir kısmı bilinçli olarak algılanır. Bilinçli olarak algılanan şeyler, nesnel dünyadan gelen uyarıcılar arasında bir seçim yapılması yoluyla gelir [13].

Kitle faktörü

Rastgele bireylerden oluşan kitle ruhunda kişilerin bilinçli hareket etme kabiliyeti ortadan kalkmaktadır. Kitle psikolojisinde belirli bir yöne kanalize olmuş düşünce ve duygular, kitleyi oluşturan tüm fertleri ilgilendirir ve amaca ulaşmak için kolektif bir çalışma ruhu ortaya çıkar. Freud'a göre bireyin kitle içerisindeki değişimi, heyecanların, duyguların büyümesi ve aklın, düşüncenin gerilemesinde somutlaşır [48].

İnsanlar, toplum içinde medeni davranma normuna karşı gelmemiş olmak için temeldeki tepkisel saldırgan ve bencil doğalarını pek göstermezler ancak bastırılan bu özellikler kalabalıkta açığa çıkabilir. Buna yol açan yapı ise kimliksizleşmedir [57].

Taraftarların içine doluşup spor olayını seyrettiği büyük gürültü ve sıkı sıkıya temas halinde bir kalabalık, bireyin davranışlarının yönlenmesindeki en büyük etkidir. Diğer insanlarla

beraber olmakta bir değişiklik, heyecan ve teşvik bulan spor taraftarları için sadece kalabalık kelimesi bile bir mıknatıs görevi üstlenebilir [44].

Söz konusu kitle bir süreliğine ve hatta tesadüf eseri bir araya gelmiş olabilir. Örneğin, buz hokeyi sahasına gelen seyirciler orada maçı izlerken kitle özelliğine bürünürler. Hep birlikte hareket edebilir, kavga edebilir, tezahürat edebilirler, ancak maçtan bir süre sonra her şey biter ve normal hayata dönülür.

Kişilik

Kişilik kavramı zaman içinde çok farklı biçimlerde tanımlana gelmiştir. Genellikle, bireyin çevresiyle ve kendi iç tepkileriyle olan ilişkisinde gösterdiği kendine özgü süreklilik ve bütünlük, kişilik olarak tanımlanır. Kişilik, bireysel tepkilerin bütünlüğü, iç tutarlılığı ve sürekliliği olduğuna göre, karşılaşılan olayların yorumu, tepkilerin niteliği ve yoğunluğu, kişiliğe göre farklılık gösterebilir. Kişilik, insanlar arası ilişkilerde en belirleyici etken olmakla birlikte insanın toplumdaki değerini belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Kişilik olaylar karşısında insanların tutumunu belirler. Kişiliğin oluşmasında insanların bedensel, ruhsal ve düşünsel özelliklerinin karışımının ana rolü vardır [41].

Kişiliğin hayata yansması olarak ortaya çıkan benlik kavramı ise kişinin iç dünyası ile dış dünya arasında bir köprü görevi görmektedir. Bu benlik türünde mantık ön plandadır [44].

Geçtan'ın aktardığına göre Freud “Yapısal Kişilik Kuramı”nda kişiliği üç temel birimde ele almıştır: Alt-benlik (id), benlik (ego), üst-benlik (süper ego) [58].

- Alt-benlik: Tamamen haz ilkesine yöneliktir. Kişinin enerji kaynağıdır. Açlık, cinsellik, saldırganlık gibi temel dürtülerle artan gerginliği azaltmak gibi bir işlevi vardır. Ayıp, günah gibi kavramlar burada geçerli değildir.
- Benlik: İd ile dış dünyanın gerçekleri arasında durur. Bir anlamda kişiliğin icra organıdır. Ego, kişiliğin mantıksal ve bilinç yönüdür.
- Üst-benlik: Toplumun ahlaksal yönlerini ifade eden kişilik yönüdür. İd'den gelen dürtüleri bastırmak, ego'yu törel amaçlara yönlendirmek ve kusursuz olmaya çalışmak gibi görevleri vardır. Günlük yaşamdaki karşılığı vicdandır [58].

Kişiliğin üç birimi doğal olarak birbiriyle çelişki içindedir. Freud' a göre bu çelişki değişik psikolojik faaliyetlerini oluşturur. İd, “Hemen şimdi isterim” emrini verir. Üst-benlik, “Asla, hiçbir zaman yapamazsın” der. Ego, ikisi arasında bir uzlaşma noktası bulmaya çalışır. Kaygı ve savunma mekanizmaları bu çatışmadan doğar [37].

İnsanların toplumun hoş görmediği güdülerini bastırma yoluna gittiği bir benlik türü olan üst benlik türünde ahlaki anlayış ve günah gibi kavramlar yer alır. Üst benlik vicdan olarak da tanımlanmaktadır. İnsan yetiştiği ortam, içerisinde bulunduğu sosyal çevre ve statüsü ne olursa olsun saldırganlık güdülerini taşıyabilir. Bu güdülerin bastırılması ise insanın vicdanı ile mümkün olmaktadır. Aksi takdirde her türlü saldırganlık davranışını sergiler ve hiçbir pişmanlık duymaz. Tüm bunların dışında bir de insanların gösterebileceği kişilik bozukluklarından söz etmek doğru olacaktır [9].

Kendine güveni olmayan bireylerin en önemli özelliklerinden birisi de her an tehdit altında olduklarına inanmalarıdır. Kendisini güvende hisseden hiç kimse saldırgan bir tutum takınmaz [59].

2.1.5. Saldırganlığın spor alanındaki yansıması

Bir grup araştırmada, saldırganlık ögesi yoğun olan sporları yapan bireylerin, spor dışı yaşamlarında daha sıklıkla saldırgan davranışta bulundukları, diğer bir grup araştırmada ise bu sporları yapanların spor dışı yaşamlarında saldırgan davranışları daha kolaylıkla kontrol ettikleri, dolayısıyla daha az saldırgan davranışlarda bulundukları yönünde bulguların ortaya çıktığı görülmektedir [60].

Aynı şekilde spor alanlarında da saldırganlığın izleyiciler nezdinde farklı yansımalarının olduğunu söylemek mümkündür. 1997 yılında dünyaca ünlü bir sporcunun rakibine saldırması sporda saldırganlık ve şiddetin hangi boyutlarda olduğunu gözler önüne sermiştir. Mike Tyson adlı boksörün dünya boks şampiyonu olan Evander Holyfield' in her iki kulağını da ısırması seyirciler açısından güzel bir boks ziyafetine tatsız bir duruma neden olmuştur. Bu olay sporda saygı ve sevgiye gölge düşürmüştür. Saldırganlık genel olarak üç grupta ele alınmaktadır. Sözlü, sözsüz ve fiziki saldırganlıktır [61].

Genelde spor müsabakalarını izlemenin seyircilerinin saldırganlığını azaltmadığı hatta bazı şiddet içeren temas sporlarını izlemenin saldırganlığı arttırdığı olmuştur. Bununla birlikte saldırganlık çevresel faktörlerle de yakın ilişkilidir. Örneğin 1500 hokey izleyicisini içeren bir çalışma, taraftar saldırganlığının genelde genç izleyicilerin fazla olduğu durumda ve alkolün etkisiyle arttığını ortaya koymaktadır [8].

Seyirci şiddetinin ortaya çıkışını, daima tahrik edici olaylarla, provokasyonlarla açıklamak mümkün değildir. Örneğin, İngiliz futbol seyircilerinin açık bir provokasyon ya da haksızlık olmadan şiddete başvurmaları ile ilgili bir hayli uzun bir geçmişe sahip oldukları bilinmektedir. Bu gibi örneklerin nedenini açıklamak için şiddetten önemli oranda zorunlu görünen daha düşük tabakadan gençlerin alt kültürleri incelenmektedir. Sonuçlar, kavganın bu gençlerde sürekli bir örüntü olduğunu işaret etmektedir. Az miktarda seyirci belirli zamanda kavganın başlamasını doğru bulmaktadırlar. Ayrıca grubun beklentilerinden sapanlar dışlanmaktadır [62].

Saldırganlık – spor ilişkisi

Sporda saldırganlık, sportif yarışma veya müsabaka esnasında saldırganlık içerikli olaya dahil olan öğelerden (sporcu, antrenör, seyirci) bir veya birkaçının psikolojik, biyolojik ya da sosyal faktörlerden etkilenerek, spor dalına özgü belirlenmiş kurallarının dışına çıkarak, karşısındakine zarar vermek ya da bir hedefe ulaşmak amacıyla gerçekleştirdiği sözel ya da fiziksel eylemler olarak tanımlanabilir.

Sporda saldırganlığın, genellikle engellenmeden kaynaklandığı söylenebilir. Bu engellenme, sportif anlamda başarılı olma, güç kazanma, tanınma, prestij, üstünlük ve egemenlik sağlama gibi güdülerin önlenmesi sonucu oluşur. Eğer böylesi bir engelleyici, karşı bir saldırganlık oluşturursa antrenör ve sporcu engellenmenin kaynağını birlikte tanımlayarak bu durumdan en yüksek yararı sağlamaya çalışmalıdır. Sporcunun sahip olduğu saldırgan enerjiyi amaca yönelik kullanmaması enerjisini boşa harcaması demektir.

Genç takımlarda rakibin davranışına tepki olarak saldırı davranışı sergileme, yetişkin sporculara oranla daha sık görülür. Bunların saldırıları gittikçe amaca yönelik bir araç olarak kullanılır. Bu bilgiye dayanarak, her bir oyuncunun davranışının şartlarını açıkça ortaya koymak, çalıştırıcının görevi olarak kendini gösterir. Spordaki özel kural ve normlar, gündelik hayata ait tecrübelerle karşılaştırılır. Böylece saldırının yanlış yorumlanmasının önceden engellenmesi amaçlanır [13].

Bir bakıma saldırganlık, engellenmeye bir tepki olmaktan çok, başarıyı elde etme anlamında bir yıldırma, gözünü korkutma girişimi olarak kabul edilebilir.

Farklı araştırmalardan elde edilen farklı sonuçlar birbirleriyle çelişmektedir. Bu çelişkinin kaynağını, araştırmaların incelediği sporcu örneklemini oluşturuyor olabilir. Eğer çalışmalardaki örneklemler grupları daha çok boks, judo, karate gibi dövüş sporları yapan sporcuları kapsamışsa; bu bireylerin yaptıkları spor kanalıyla saldırganlıklarını, gerilimlerini boşalttıklarından spor dışı yaşamda daha az saldırgan davranışlar içerisinde olmaları beklenebilir. Aksine çalışmalar, hentbol, futbol ve basketbol gibi spor branşlarını kapsamışsa yapılan spor dalında başarının uzun vadeli elde edilmesi, engellenmenin sık yaşanması, seyirci etkisi nedenleriyle bu bireylerin spor dışı yaşamlarında daha saldırgan davranışlar sergileyecekleri sonucu şaşırtıcı olmayacaktır. Dolayısıyla yapılan spor branşının gerilimi, engellenmelerin katartık özelliği burada önem kazanmaktadır [8]. Ancak yapılan bazı araştırmalar, katarsisin, daima saldırgan davranışları azaltmadığını ortaya koymaktadır.

Saldırganlık ve sporcu ilişkisi

Saldırganlık hangi alanda olursa olsun kimse tarafından hoş karşılanmayan bir davranış modelidir. İnsanların ocuk yaştan itibaren saldırganca bir tutum sergilemesi için değil tam tersine uysal, anlaşmaya yatkın, akıllı başında ve uzlaşmacı bir biçimde yetiştirilmesi gerekmektedir. Televizyon dizilerinde sıkça görölen silah, şiddet, öldürme ve saldırganlık davranışları ocuk, genç ve hatta yetişkinleri bile saldırgan tavırlara özendirilmektedir. Yapılan araştırmalar bu tip dizi ya da filmlerin yayınlanmasından bir gün sonra okullardaki şiddet ve saldırganlıkların çok fazla arttığını göstermektedir [14]. Okulda saldırganca tutum sergileyerek diğer öğrencileri sindiren öğrenciler karşılığında herhangi bir ceza almıyorlarsa, bu onlar için ödöl ve destekleme anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu tip bireyler hayatlarına saldırganca tutumlarını artırarak devam edeceklerdir. İlk başlarda sadece yumruk ve tekmelerini kullanırken daha sonra için içerisine bıçak ve ateşli silahlar da girecektir. Çünkü öğrenci dizi ve filmlerde bu tür davranışlarda bulunanların cezalandırılmadığını ve bir yolunu bularak kurtulduğunu sürekli görmektedir [61].

Yukarıda belirtilen durumlar sporda da geçerlidir. Sporcular, genellikle kaybettiklerinde, kötü bir yönetim olduğunu algıladıklarında, şaşırdıklarında, fiziksel olarak acı çektiklerinde ve kapasitelerinin altında performans sergilediklerinde daha saldırgan olmaktadır [49].

Saldırganca davrandığı halde hakem tarafından kart görmeyen bir futbolcu bu davranışını daha sonra tekrar tekrar yapmaktan çekinmeyecektir. Bu durumda bu davranışı pekişmiş olacaktır. Saldırganca davranan bu futbolcu halkın beğendiği ve sevdiği ünlü bir futbolcuysa, diğer sporcular da onu örnek alarak aynı saldırganca tutumu göstermek isteyeceklerdir. Hatta çocuk yaşta, mahalle aralarında top oynayan çocuklar dahi aynı davranışları sergileyeceklerdir. Bunu önlemenin en iyi yolu bu eylemleri yapanları en kabiliyetli sporcular olsa dahi cezalandırmaktır.

Saldırganlık ve performans

Sportif performans, sportif bir eylemin başarılması için en iyi olanaklarla ortaya konulan motorik ve psiko-motorik yetenekler olarak tanımlanmaktadır [64].

Belirli durumlar saldırgan davranışı provoke edebilmektedir. Saldırganlık, sporcular engellendiğinde ve böylece uyarıldıklarında ortaya çıkabilir.

Sporcunun, oyun kuralları içerisinde fiziksel gücünü kullanmasına atılganlık denmektedir. Kurallara uygun bir yumrukla rakibini yere indiren boksör saldırgan olarak değerlendirilmez. Bu durum izin verilmiş saldırganlık olarak tanımlanabilir.

Saldırganlık açısından spor eylemleri, beden temasına izin verdiği ölçüde üç grupta incelenebilir [36].

I. Grup (Bireysel Mücadele Sporları): Saldırganlığın sergilenmesine en çok imkân tanıyan spor dallarıdır: Boks, güreş, judo, tekvando, karate, aikido. Saldırganlık izlenimi veren hareketler en çok bu grupta görülür. Bu sporların kurallarını bilmeyenler, puan alıcı bir hareketi saldırganlık davranışı olarak değerlendirebilirler.

II. Grup (Topla Oynanan Takım Sporları): Futbol, hentbol, basketbol gibi bedensel temasa belirli ölçülerde izin veren sporlar.

III. Grup (Bedensel Temas Olmayan Sporlar): Voleybol, atletizm, bisiklet, tenis, okçuluk atıcılık, gibi sporlardır.

Cratty ise sporları, kurallar ölçüsünde desteklenen veya göz yumulan saldırganlık derecesine göre sınıflandırmıştır: [60]

- Doğrudan Saldırganlığın Teşvik Edildiği Sporlar: Amerikan futbolu, boks ve güreş gibi sporlarda, kurallar ve giysiler sporcuları korur ki bu onların maksimum fizik temaslarını cesaretlendirmek içindir.
- Sınırlı Saldırganlık İçeren Sporlar: Futbol, su topu, basketbol, hentbol genellikle doğrudan temasın kurallarla kesin olarak sınırlandığı, sporcuların saldırgan olmasını gerektiren spor dallarıdır.
- Rakibe Karşı Dolaylı Saldırganlığın Olduğu Sporlar: Voleybol, tenis gibi sporlar doğrudan fiziksel temas içermedikleri için dolaylı saldırganlığın olduğu sporlardır.
- Objelere Yöneltilmiş Saldırganlık: Golf, bowling gibi sporlarda bireye değil, kullanılan spor malzemesine yöneltilen saldırganlık davranışı söz konusudur.
- Doğrudan ya da Dolaylı Saldırganlığı İçermeyen Sporlar: Cimnastik ve artistik patinaj gibi sporlar, rakibe ya da çevreye karşı gözlenebilen saldırganlık gerektirmez.

Seyirci saldırganlığı

Araştırmacılar, bir spor müsabakası ya da yarışmasını izleyen seyircinin saldırganlığa eğilimini belirleyebilmek için birçok çalışma yapmışlardır. Ve Genelde spor müsabakalarını izlemenin seyircilerin saldırganlığını azaltmadığı hatta bazı şiddet içeren temas sporlarını izlemenin saldırganlığı arttırdığı bulunmuştur. Bununla birlikte saldırganlık çevresel faktörlerle de yakın ilişkilidir. Örneğin; 1500 hokey izleyicisini içeren bir çalışma taraftar saldırganlığının genç izleyicilerin fazla olduğu durumda ve alkolün etkisi ile arttığını ortaya koymaktadır. Smith, seyirci saldırganlığı ile birlikte bulunan veya seyirci saldırganlığını başlatan faktörleri şöyle sıralamaktadır [60].

- Sahada küçük çapta saldırganlıkla ilgili hareketler (oyuncuların birbirini itmesi, bağırarak ateşli bir şekilde tartışmak),
- Erkek cinselliği,
- Düşük gelirli [49].

Eğer seyirci sürekli olarak tezahürat yapıp takımını destekleyen bir seyirci ise, bu durum, ev sahibi takımın atılgan davranışlar göstermesini arttırmakta, misafir takımını azaltmaktadır. Tezahüratın fazla olmasında kaynaklanan yüksek desibelli ses, saldırgan davranışları kolaylaştırmaktadır [60].

Başarıyı hedefleyen takımlarda, başarısızlık anında meydana gelen hayal kırıklığı, kaygı ve stres taraftar ve sporcuların centilmenlik dışı eğilimlerini de arttırmaktadır. Taraftarların sporcuları şiddete davet eden tezahüratları ile sporcuların seyirci psikolojisini doğrudan etkileyen davranışları, onların saldırgan bir kimliğe bürünmelerine neden olmaktadır. Örneğin; yönetim ve medya tarafından mutlaka başarılı olunacağı şeklinde koşullandırılan ancak başarısız olan takımın taraftarları için; her başarısız sonuç inanç kaybı ve düş kırıklığına neden olmakta ve bu durum taraftarın takımına tepkisini kaçınılmaz kılmaktadır. Özellikle taraftar grupları içindeki kişilerin saldırganlık eğilimlerini denetlemeyip, ekip başarılarını da taklit ederek saldırgan tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Taraftar gruplarına dâhil olan kişilerin dahil olmayanlara oranla daha saldırgan oldukları gözlenmektedir (TBMM Komisyon Raporu, 2005).

Seyircilerin topluca karşı takım seyircilerine yönelik olarak (ahlaki kurallar içerisinde) yaptığı tezahüratlar, bir çeşit boşalma işlevi görmektedir. Toplumsal kuralların dışına

çıkmayan sözlü sataşma, karşı grubu çeşitli yönlerden itham etme, hakeme yönelik davranışlar ve benzerleri bu çerçevede sayılabilir. Bu durum, kişilerin kendilerini ifade edememeleri, yaşadığı çeşitli problemler ve günlük zorluklara karşı legal şekilde bir tür tepki gösterme biçimi olarak da değerlendirilebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bireylerin bu saldırgan davranışlarını legal yoldan ifade edememesi halinde, günlük hayatlarında illegal şekilde (suç işleme, saldırganlık vs.) dile getirebileceğidir [65].

Ancak bu durumda sık olarak müsabakaları izlemeye gelen taraftarlar, sınırlarını aşarak tersi bir durumu da ortaya çıkarabilmektedirler. Çeşitli saldırganlık türlerinin sergilendiği bu gibi durumlarda ise boşalma ve rahatlama fonksiyonu tersine dönmekte ve bu kez de kışkırtıcı bir şekil almaktadır. O halde seyirci saldırganlığı, güvenlik supabı ve kışkırtıcı olarak değerlendirilebilir [66].

Kitlesel saldırganlık

Birden fazla seyircinin bir araya gelerek sergiledikleri saldırgan davranışlardır. Bireysel saldırganlık aniden gelişirken kitlesel saldırganlık organize ve planlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Örneğin, takımları yenilgiye uğramış olan seyircilerin bir araya gelerek karşı takımın oyuncularına ve seyircilerine karşı hakaret, protesto etmeleri gibi. Sorumluluğu paylaşma, grup ideolojisinin dayatmaları, davranışı haklı göstermeye yönelik propagandalar, kitlesel saldırganlığın çıkışında önemli rol oynar [63].

Bir başka ifadeyle kitlesel saldırganlık fazla seyircinin bir araya gelerek sergiledikleri saldırgan davranışlardır. Kitlesel saldırganlıkta, bireysel saldırganlığın aksine tanışıklık durumu pek nadirdir, karşıdaki kişilerin yabancı olması saldırganlığı teşvik etmektedir. Bu saldırganlık çeşidinde, grup içindekilerin birçoğu dışarıdan motive edilmektedir. Kitlesel saldırganlıkta, karar genellikle daha üst makamlarca verilmekte ve verilen karar çok kişi tarafından uygulandığı için suçluluk duygusu ve sorumluluk herkese dağılmaktadır. Sorumluluğu paylaşma, grup ideolojisinin dayatmaları, davranışı haklı göstermeye yönelik propagandalar, kitlesel saldırganlığın çıkışında önemli rol oynar [67]. Sahasındaki maçını kazanamayarak puan kaybeden takımın taraftarından bir grubun, müsabaka sonrasında toplanarak, kendi takımlarının oyuncularını protesto etmeleri kitlesel saldırganlığa örnek olarak gösterilebilir.

Kitlesel saldırganlığa yol açan ve onun uygulanmasında etkili olan şartlar ve süreçler, bireysel şekilde gösterilenden çok farklıdır ancak her iki saldırganlık çeşidi de fazla yıkıcılık ve şiddet içermez. Maçın sona ermesiyle çoğunlukla saldırganlık da biter [68].

Sporda saldırganlığın ve şiddetin önlenmesi

Sporda saldırganlığın ve şiddetin önlenmesine yönelik girişimler için saldırganlığın kökenlerinin bilinmesi; koç, sporcu ve kulüp yöneticilerinin sorumluluk almaları; medya kuruluşlarının saldırganlık yaratacak yayınlardan kaçınmaları; seyirci, taraftar ve dolayısıyla toplumun fair-play çerçevesinde davranması için eğitilmesi desteklenmesi gibi koşulların sağlanması gereklidir [60].

Sporda saldırganlık ve şiddet olaylarıyla ilgili çeşitli çalışmaların sonuçlarını temel alarak “Spor Psikolojisi Birliği” bu konuda dokuz öneri ortaya koymuştur: [69].

1. Yönetim, kurallara uymanın yaptırımlarını yeniden düzenlemedir,
2. Yönetim, sporculara/takımlara uygun koçluk yapılmasını sağlamalı, spor eğitiminde fair-play üzerinde önemle durulmalıdır,
3. Yönetim, spor karşılaşmaları öncesinde ve sırasında alkollü içeceklerin içilmesini yasaklamalıdır,
4. Yönetim, spor tesislerini izleyicilerin gereksinimlerini rahatça karşılayacak biçimde düzenlemelidir,
5. Medya kuruluşları karşılaşmalarda ortaya çıkabilecek olaylara değil, bunları yalıtmaya yönelmelidir,
6. Medya kuruluşları sporcuların, koçların, yöneticilerin, hakemlerin ve seyircilerin katıldığı, spordaki saldırganlığı ve şiddeti azaltmaya yönelik kampanyalar yürütmelidir,
7. Sporcular, koçlar, yöneticiler, spordaki otorite figürleri, medya çalışanları saldırganlığın ortaya çıkış nedenlerini, zararlarını, nasıl ele alınıp kontrol edilebileceğini anlamak için saldırganlık ve şiddetle ilgili çalışma gruplarına (workshop) katılmalıdır,
8. Koçlar, yöneticiler, hakemler ve medya kuruluşları toplumun beğendiği ve istediği davranışları gösteren sporcuları özendirip desteklemeli, düşmanca davrananları cezalandırmalıdır,

9. Sporcular için saldırgan davranışları azaltmaya yardımcı olacak eğitim programları düzenlemeli, sporcular davranışlarının sorumluluğunu almalıdır.

Sporcu saldırganlığında rol oynayan faktörler

Araştırmanın bu bölümünde sporcu saldırganlığını tetikleyen bazı faktörler açıklanmaya çalışılmıştır.

Yaş

Seyirci baskısı daha çok genç oyuncuyu etkileyeceği için bunu oyuna yansıtması daha kolay olacaktır. Oysa yaşça daha büyükler tecrübeleri sayesinde daha kontrollü davranabilirler. Yaşça büyük oyuncuların en büyük dezavantajı gençlere oranla daha çabuk yorulmalarıdır. Bu yorgunluk beyine giden oksijen miktarını etkileyecek ve müsabakanın sonuna doğru tepkileri biraz daha kontrolsüz bir hal alacaktır. [6]

Fiziki ve coğrafi çevre

Her toplum, topluluk- veya kişi mutlaka bir fiziki çevre içerisinde bulunmaktadır. Toplulukların yerleşme tarzları ve çevre şartları sosyal yapının başlıca dış özelliğini oluşturur. Bu özellik sosyal yapı ile karşılıklı ilişki halinde bulunur.

Fiziki ve coğrafi çevre toplumların şu veya bu yönde ve belirli bir ölçüde gelişmeleri için bazı potansiyel ve işlenmeye elverişli şartları ihtiva eder. Dağlar, ovalar, madenler, bitkiler, iklimler gibi doğal kaynakları içerir.

Fiziki ve coğrafi çevrenin insanlar üzerinde etki oluşturduğu tespit edilmiştir. Bazı yazarlar, iklimle suç, intihar, cinnet, fiziki ve zihni kuvvet vs. arasında ilişki olduğu görüşüne sahiptirler. İnsan enerjisi ile iklim arasında ilişki bulunduğu ve kuzeylilerin fazla ve enerjik olmalarına diğer taraftan güneylilerin tembel ve verimsiz olduklarına dair halkla ilgili müşahedelere işaret etmişlerdir.

Türkiye'den örnek vermek gerekirse Karadeniz bölgesindeki insanlarla, Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu bölgesinde yaşayan insanlar arasında da farklılıklar olduğu söylenebilir.

İnsan unsuru, fiziki çevreye hükmedebildiği sürece yeni yeni medeniyetler meydana getirebilmektedir. Bataklıkların kurutulması, çölde tarımsal faaliyetlere geçilebilmesi, barajların yapılmasıyla iklim şartlarının değişmesi, insan unsuruna bağlı kalmaktadır. Toplumların kültür ve medeniyet seviyesi arttıkça sosyalin coğrafi çevreye üstünlüğü artmaktadır. Zamanla, toplumların hayat şartları ve tarzları, dini inanışları, üzerinde yaşadıkları toprakların coğrafi yapısı ve iklimi gibi faktörler tarafından etkilenecek, spor türlerinin değişik yön ve ağırlıklarda biçimlenmesine sebep olmuştur. Fiziki çevre şartları, sportif faaliyetlerin hangi branşta yoğunlaştığına ışık tutmaktadır. Dağlık olmayan bir çevrede dağ ve kış sporlarının gelişmesini beklemek mümkün değildir. Ülkemizden örnek vermek gerekirse Ağrı, Erzincan ve yöresinde bireysel sporların yani Atletizmin gelişmiş olması, Muğla, Antalya'da su sporlarının gelişmesi, Kayseri, Erzurum, Bursa'da kış sporlarının gelişmesi, dolayısıyla iklime ve coğrafi şartlara göre spor branşlarının yapılma oranlarında da değişme görülebilmektedir. Teknik, çevre şartlarını iyileştirebilir. Çevre şartları insanların davranışlarına, düşünme tarzlarına etki eder. Fiziki ve coğrafi çevreden yararlanma şartlarında meydana gelen değişmeler sosyal hayatın şartlarına da etki yapabilir; değişikliklere yol açabilir.

Spor tesislerinin altyapı-ulaşım ağının yeterliliği, hizmet sunumu gibi faktörler seyirciyi, müsabakanın çeşitliliğini artırabilmektedir [70].

Aile

Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruptur. Bu sebeple aile, kişinin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması yönünden büyük bir öneme sahiptir. Aile, evrensel ve daimi bir gruptur. Aile insanın en derin ve köklü, kısmen organik nitelikli özelliklerine dayanan, bütün insan toplumlarında bulunan bir ilk gruptur ve evrensel bir sosyal kurumdur. Aile toplumun en küçük birimidir, ailenin en büyük rolü, insan neslinin

devamı için çocuk meydana getirmek ve onları iyi bir şekilde eğitmektir. Ailenin bilhassa karakter terbiyesi bakımından bütün diğer eğitim kaynaklarından daha önemli olduğunu rahatça söyleyebiliriz. Çocuk kendisini hayata intibak ettirici davranışları küçük yaşlarda öğrenir ve öğrenmeler kolay sökülüp atılmayacak kadar derin bir şekilde yerleşir [68].

Ailenin en önemli özelliği fertlerin 'sosyolojik, biyolojik ve psikolojik hayatlarını devam ettirebilmek için, toplumda aksayan, görevlerini tam yapamayan veya yapılanamayan diğer kurumların, sistemlerin ve grupların görevlerini yüklenmesidir. Fakat ailenin temel görevlerini yerine getirebilecek ve özelliklerini gösterecek bir başka sosyal yapı bu güne kadar görülmemiştir. Bildiğimize göre, aile ikinci derecedeki görevlerini başka yapılara ve sistemlere devretmiştir. Ailenin en önemli özelliği fertlerin sosyolojik, biyolojik ve psikolojik hayatlarını devam ettirebilmek için, toplumda aksayan, görevlerini tam yapamayan veya yapılanamayan diğer kurumların, sistemlerin ve grupların görevlerini yüklenmesidir. Fakat ailenin temel görevlerini yerine getirebilecek ve özelliklerini gösterecek bir başka sosyal yapı bu güne kadar görülmemiştir. Bildiğimize göre, aile ikinci derecedeki görevlerini başka yapılara ve sistemlere devretmiştir. Fakat hayatın temeline dayalı görevler her zaman aile tarafından yapılmıştır. Nesillerin devamı, çocukların yetiştirilmesi, şahsiyetin kazandırılması, kültürün nesilden nesle aktarılması, sosyal, kültürel, psikolojik ahengin aile fertlerine sağlanması, güven içinde fertlerine yuva içi sığınağın kurulması görevleri ailenin temel karakteridir. Din eğitimi, dayanışma, statü, boş zamanları diğer aile üyeleri ile paylaşma, yüz yüze samimi ilişkilerin kurulması da ailenin görevleri arasında sayılır. Aile, toplumsal yaşamın bir parçası olup, birlikte yaşamanın temellendiği bir kurumdur. İnsan ilişkilerinin şekillenip, sorgulandığı, ailedeki her bireyin bu kurumun bir parçası olduğu ve değişik roller üstlenerek kurumsallaşmaya katkı koydukları yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmış bulunmaktadır. Kişilerin bu kurum içinde üstlendikleri roller kendine özgü kişilik ve davranışların gelişmesine neden olur. Bu kişilik ve davranış türlerinin bazıları kalıtsal olmakta, bazıları ise yaşamdan ve çevreden edinilen alışkanlıklarla ilişkili olabilmektedir. Aile içindeki roller katı ise dünyayı tek boyutlu gören, kalıplaşmış benlik yapısına sahip insanlar yetişir. Ailedeki roller esnek ise, dünyayı çok boyutta görebilen, hoşgörülü insanlar yetişir. Birey davranışları ile içinde yaşadığı aile ortamını yansıtır [71].

Bütün insanlar için en etkili ve ilk eğitim ailede başlar, bu eğitim gelecekte kişinin toplum içindeki statüsünde, kişiliğinde, davranışlarının kaynağında da etkili olacaktır. Sporcular

içinde bu geçerlidir. Özellikle genç oyuncular da ailenin baskısı çocuğun davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Büyük maddi kazançların yer aldığı futbol piyasasında çocukları bu amaç için bir araç olarak görmek bu konuda ona baskı uygulamak çocukların davranışlarında kalıcı problemlere neden olacaktır. Çocuklara fair-play'in anlamını vermek, centilmen davranışlara teşvik etmek ileriki yıllarda verimli ve sporu amacı doğrultusunda yapan, centilmen sporcular yetiştirilmesinde önemli katkıda bulunacaktır [72].

Eğitim

Geniş anlamda eğitim, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Başka bir ifadeyle, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Eğitim, kişinin sosyal yeteneğinin ve kişisel gelişmesinin sağlanması için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi, özellikle okulu içine alan sosyal bir süreçtir [72]. Toplumların gelişmesi ve sürekliliği toplumları oluşturan fertlerin eğitilmesiyle mümkün olacaktır. Doğal olarak insan kişiliğini etkilemeyen ve kalıcı olmayan değişimler eğitim değeri taşımaz. Eğitimde, değişim, gelişme, süreç ve devamlılık söz konusudur.

Eğitim, süreç itibarıyla formal ve informal olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Formal eğitim, önceden belirlenmiş bir amaçla ve hızlanmış bir program çerçevesinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Eğitim, özel bir çevre içinde başlangıcından bitişine kadar kontrollü olarak yürütülür. Okullarda yapılan eğitim, formal eğitim örneğidir. Formal eğitim örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilir. Örgün eğitim, okulda yapılan, planlı, programlı, düzenli ve belli yöntemlere göre verilen eğitimidir. Yaygın eğitim, örgün eğitim gibi planlı ve programlı olmasıdır. Tek fark, her yaş kademesine bu öğretimin açık olmasıdır. İnfomal eğitim, amaçlı ve planlı olarak yapılmayan eğitimidir [73].

Bu bakımdan, spor ve sportif faaliyetler de eğitim kapsamı içinde düşünülebilir. Zira eğitim, sporun en önemli boyutlarından birisidir. Spor bu boyutuyla ele alındığında spor için eğitim ve eğitim için spor şeklinde değerlendirmek gerekir.

Spor için eğitimde spor amaçtır ve sporun en üst düzeyde gerçekleştirilmesi için eğitimden yararlanılır. Spor eğitimi, antrenör eğitimi, seyirci eğitimi, hakem ve spor yöneticilerinin

eğitimi söz konusu olduğunda eğitim, sporun hizmetindedir. Eğitim için sporda ise, spor eğitimin hedeflerine ulaşması için kullanılan araçlardan bir tanesi ama doğru kullanıldığında en etkilisidir [71]. Spor eğitimi de fertleri ortak hayatın benzerliklerine yöneltmesi bakımından önem taşımaktadır. Aslında, eğitimin gayesi, fertleri duyarlı hale getirmektir. İşte spor eğitiminin gayesi de, fertlerin, hem fiziki, hem psikolojik gelişmelerini sağlaması, sosyal hayatta hazır ve üretken kılınması amacına dönük olmasıdır. Dolayısıyla eğitim ve spor kişilerin sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır [17].

Kültür

Kültür, insanlar arasındaki ilişkileri sağlayan bir araçtır ve inanç, düşünce, duygu, davranış gibi farklı öğelere sahiptir. Bu farklı kültür öğeleri, genel ya da ulusal toplumsal yapı düzeyine hitap ediyorsa, şöyle ya da böyle benimseniyorsa; başka bir deyişle, o farklı kültür öğeleri, genel ya da ulusal toplumsal yapıdaki sorunlarla örtüşebiliyorsa, o farklı kültür öğeleri uluslaşma sürecinde yerlerini almış olur. Böyle bir durum ya da böyle bir sonuç, ulusal bütünleşmeyi sağlayan etkenlerden biri olur. Kişilerin davranışlarını etkileyen sosyal faktörlerden en önemlisi kültürdür. En uzun ömürlü etkiler kültürel etkilerdir. İnsanların bir anda kültürünü unutup, başka bir kültürü kendi öz kültürüymüş gibi kabullenmesi uzun zaman dilimi içerisinde gerçekleşebilir. Kültür, insanın ortaya koyduğu, içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik demektir. Yani “kültür” deyiimiyle İnsan dünyasını taşıyan, yani insan varlığını gördüğümüz her şey anlaşılabilir [72].

2.2. Buz Hokeyi ve Saldırganlık

Sporun çeşitli dallarında özellikle takım sporlarında zaman zaman saldırganlık eğilimlerinin kurallar içerisinde kontrol edilemediği görülmektedir. Bunun sonucu olarak sporun özüne yakışmayan pek çok tatsız olay ortaya çıkmaktadır. Hatta bu saldırganlık ve şiddet olaylarının ölümle sonuçlandığı bile olmaktadır. 1992 yılında düzenlenen bir buz hokeyi karşılaşmasında bir sporcu oyun dışında aldığı darbe sonucunda yaşamını yitirmiştir [74].

Spor dallarının hemen hepsinde sporcular belirli kurallar dâhilinde fiziksel güç harcayarak saldırganlık davranışları gösterirler. Bu nedenle her spor dalının saldırganlık düzeyi aynı olarak kabul edilmemektedir. Bazı spor dallarının (Amerikan futbolu, buz hokeyi, boks, güreş) daha fazla saldırganlık ögesi içerdiği söylenmektedir [63]

Buz hokeyi ve saldırganlık kavramı üzerine yapılan araştırmalar forma renklerinin dahi saldırganlık üzerinde etkisinin olduğunu göstermektedir. Bir araştırmaya göre futbol ve buz hokeyi takımlarının formaları siyah olduğunda daha agresif bir oyun sergiledikleri, daha fazla ceza kartı gördükleri ve daha fazla ceza atışı yapmak zorunda kaldıkları saptanmıştır [75].

Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde de erkeklerin buz hokeyi, Amerikan futbolu ve boks gibi saldırgan sporları tercih etme eğilimlerinin kadınlara kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür [76].

2.2.1. Buz hokeyi kurallarına göre saldırganlık

Sert cezalar buz hokeyinde şiddet ve saldırganlığı engellemek için cevap olarak lanse edilmiştir [77]. Uluslararası Buz Hokeyi Federasyonu (IIHF) kuralları saldırganlığa müsaade etmemektedir ve saldırganlığın türüne göre gerçek oyun zamanlı cezalar vermektedir. Bu cezalara göre takımlar eksik oyuncuyla karşılaşmaya devam etmekte ve bu durum skoru etkilemektedir. Gee ve arkadaşları tarafından yapılan 2007 yılında Ulusal Buz Hokeyi Ligi'nde (NHL) yapılan bir araştırma saldırganlık sonucunda uygulanan yasal ücret kesintisinin saldırganlığı azalttığını göstermiştir. Yine Gee ve arkadaşları saldırgan davranışlara karşılık olarak yüksek ceza kullanmak saldırgan davranışların azalmasında bir etken olduğunu söylemişlerdir.

Aşağıda saldırgan davranışlar ve bu davranışlar karşılığında Uluslararası Buz Hokeyi Federasyonu'na göre (IIHF) verilen cezalar gerçek oyun zamanına göre dakika cinsinden verilmiştir [78].

Cezalar aşağıdaki kategorilere bölünmüştür ve ceza süreleri (dakika olarak) karşılarında gösterilmiştir:

- Küçük Ceza (2)
- Küçük Oturma Cezası (2)
- Büyük Ceza (5)
- Kötü Davranış Cezası (10)

- Oyun Kötü Davranış Cezası (OKD)
- Maç Cezası (MC)
- Penaltı Atışı (PA)

Bütün cezalar gerçek oyun zamanında çekilir.

- Maç bittikten sonra verilen cezalar başhakem tarafından sayı kâğıdında rapor edilir.
- Bazı kurallarda takım yöneticisinin veya koçunun ceza çekecek oyuncuyu belirleyeceği yazar. Bunu yapmayı reddederlerse başhakem ihlali yapan takımdan herhangi bir oyuncuya bu cezayı çektirme yetkisine sahiptir.
- Aynı takımdan iki oyuncunun küçük veya büyük cezaları aynı zamanda bitiyorsa, bu oyuncuların takım kaptanı hangi oyuncunun buza önce gireceğini hakeme söyler. Hakemde buna göre sayı hakemine talimat verir.
- Bir oyun kötü davranış veya büyük kötü davranış cezası için cezayı alan oyuncuya en çok 20 dakika ceza yazılır.
- Bir maç cezası için cezayı alan oyuncuya toplam 25 dakika yazılır.

Bütün oyun kötü davranış, büyük kötü davranış ve maç cezalarını başhakem oyundan hemen sonra yetkili otoritelere rapor eder.

Küçük ceza

Bir küçük cezada kaleci dışındaki herhangi bir oyuncu 2 dakika için buzdan çıkarılır ve yerine oyuncu giremez.

Küçük oturma cezası

Bir küçük oturma cezasında ceza alan takımın yöneticisi veya koçu tarafından belirlenen ve kaptan aracılığıyla hakeme bildirilen kaleci dışındaki herhangi bir oyuncu 2 dakika için buzdan çıkarılır ve yerine oyuncu giremez.

Eğer bir takım bir veya daha fazla küçük veya küçük oturma cezalarından dolayı kısa kalmışken rakip bir gol ayarsa bu cezalardan ilki otomatik olarak biter.

Büyük Ceza

Bir büyük cezada, kaleci de dâhil herhangi bir oyuncu oyunun geri kalan kısmı için (Oyun Kötü Davranış) buzdan çıkarılır ve yerine başka bir oyuncu 5 dakika sonra oyuna girebilir.

Kötü davranış cezası

Kaleci dışında herhangi bir oyuncunun ilk kötü davranış cezasında bu oyuncu 10 dakika için buzdan çıkarılır ve yerine hemen bir oyuncu girmesine izin verilir. Kötü davranış cezası biten oyuncu cezası bittikten sonraki ilk oyun durmasına kadar ceza kutusunda kalır.

Kaleci de dâhil bu oyuncunun ikinci kötü davranış cezasında, bu oyuncu oyunun geri kalan kısmı için (oyun kötü davranış cezası) buzdan çıkarılır ve yerine derhal bir oyuncu girer.

Oyun kötü davranış cezası

Kaleci veya bir takım görevlisi de dâhil olmak üzere bir takımdan bir oyuncu oyun kötü davranış cezası alırsa oyunun geri kalan kısmı için buzdan çıkarılır ve soyunma odasına gönderilir. Oyundan atılan oyuncu ise yerine hemen bir başka oyuncu girer.

Maç cezası

Kaleci de dâhil olmak üzere bir takımdan bir oyuncu maç cezası alırsa, oyunun geri kalan kısmı için buzdan çıkarılır ve soyunma odasına gönderilir. Oyundan atılan oyuncunun yerine 5 dakika sonra bir başka oyuncu girer.

Penaltı atışı

Eğer küçük ceza verilmesi durumunu da içeren bir ihlalde başhakem penaltı atışına hükmederse penaltı atacak takıma şu seçenekler verilir:

- Penaltı atışını yapmayı kabul eder ve cezaya sebebiyet veren oyuncu penaltı atışı golle sonuçlansın ya da sonuçlanmasın küçük cezasını çekmez veya ihlali yapan oyuncuya küçük ceza verilir.

Eğer ihlalde başka bir ceza varsa, penaltı atışı verilir ve atış golle sonuçlansın ya da sonuçlanmasın ihlali yapan oyuncu bu diğer cezayı da çeker.

Penaltı atışı prosedürü

Penaltı atışına hak kazanan takımın kaptanı ceza almamış arkadaşları arasından bir tanesini atışı yapmak üzere seçer ve bu oyuncunun numarasını başhakeme bildirir.

Başhakem cezasını çekmeyecek olan veya bir gecikmiş ceza alan oyuncunun adını ve numarasını anons ettirir. Her iki takımında oyuncuları ringin kenarına ve kırmızı çizginin gerisine çekilirler.

- Başhakem pakı orta noktaya koyar.
- Yapılacak penaltı atışını sadece bir kaleci karşılayabilir.
- Penaltıyı atacak olan oyuncu paka dokunana kadar kaleci kale sahasını terk edemez.
- Penaltı atacak oyuncu hakemin talimatıyla pakı sürmeye başlar ve doğrudan rakip kaleye giderek kaleciye rağmen gol atmaya çalışır.
- Paka bir kere vuruldu mu atış bitmiş kabul edilir ve herhangi bir ikinci atışla gol olmaz.
- Gol olursa başlama atışı orta noktadan yapılır.
- Eğer gol olmazsa başlama atışı penaltının atıldığı kalenin önündeki başlama noktalarından birinde yapılır.
- Penaltı atışı için kullanılan zaman hiçbir devrede gerçek oyun zamanından alınmaz.

Oyunculara karşı yapılan fauller

Duvara savurma (boarding)

Eğer bir oyuncu rakibini vücut şarjıyla, dirseklerle, üstüne bindirerek veya çelmeleyerek şiddetle yan duvarlara vurdurursa, kendisine başhakemin takdirine göre: bir küçük ceza (2) veya bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir (5+OKD)

Dipçikleme (butt – ending)

Rakibine dipçik atmaya teşebbüs eden bir oyuncuya: çift küçük + kötü davranış cezası verilir. (2+2+10)

Rakibine dipçikle vuran bir oyuncuya: bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir. (5+ OKD)

Rakibine dipçik atarak onu yaralayan bir oyuncuya: maç cezası verilir (MC)

Saldırı (charging)

Rakibine doğru koşan, üzerine sıçrayan veya bindiren bir oyuncuya, başhakemin takdirine göre: bir küçük ceza (2) veya bir büyük ceza verilir (5+OKD)

Kale sahası içindeki bir kalecinin, üzerine sıçrayan veya bindiren bir oyuncuya, başhakemin takdirine göre: bir küçük ceza (2) veya bir büyük ceza verilir (5+OKD)

Arkadan itme (checking from behind)

Rakibinin arkasından üzerine koşan, üzerine sıçrayan, bindiren veya vuran bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir küçük ceza + bir kötü davranış cezası (2+10) veya bir büyük ceza + otomatik bir oyun kötü davranış (5+OKD) veya maç cezası verilir. (MC)

Rakibini arkadan iterek yaralanmasına sebep olan bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir büyük ceza + otomatik oyun kötü davranış (5+OKD) veya maç Cezası verilir. (MC)

Makaslama (clipping)

Vücudunu makas gibi kullanarak veya vücudunu eğerek rakibinin dizlerine veya altına şarj yapan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Makaslama hareketiyle rakibini yaralayan bir oyuncuya: bir büyük ceza verilir (5+OKD)

Sopayla vurma (cross checking)

Sopasını iki eliyle tutarken rakibine vuran bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir küçük ceza (2) veya bir büyük + otomatik Oyun Kötü Davranış cezası verilir (5+OKD)

Rakibini sopayla vurarak yaralayan bir oyuncuya: bir büyük + otomatik Oyun Kötü Davranış cezası verilir (5+OKD)

Dirsek atma (elbowing)

Rakibine dirsek atarak faul yapan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Rakibine dirsek atarak onu yaralayan bir oyuncuya: bir büyük + otomatik Oyun Kötü Davranış cezası verilir (5+OKD)

Aşırı sertlik (excessive roughness)

Rakibine kural dışı olarak herhangi bir hareket yaparak, yaralanmasına yol açabilecek veya açan şekilde itip kakan, vuran, yumruklayan bir oyuncuya: maç cezası verilir. (MC)

Bir takım görevlisine veya bir hakeme herhangi bir hareket yaparak, yaralanmasına yol açabilecek veya açan şekilde itip kakan, vuran, yumruklayan bir oyuncuya: büyük Kötü Davranış cezası verilir (BKD)

Yumruklaşma veya sertlik (fisticuffs or roughing)

- Bir kavgada veya bir itişmede, kasten eldiven(ler)ini çıkartan bir oyuncuya bir Kötü Davranış cezası verilir (KD)
- Yumruklaşmayı başlatan bir oyuncuya: maç cezası verilir (MC)
- Kendisine vurulduğu için karşılık vermek üzere bir yumruk atan veya atmaya teşebbüs eden bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)
- Sürmekte olan bir kavgaya veya itişmeye ilk katılan oyuncuya veya kaleciye: oyun kötü davranış cezası verilir (OKD)
- Başhakem tarafından durması söylenmesine rağmen, bir oyuncu itişmeyi sürdürür, sürdürmeye çalışır veya çizgi hakeminin görevini yapmasını engellerse, kendisine başhakemin takdirine göre: çift küçük ceza (2+2) veya bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası (5+OKD) veya maç cezası verilir (MC)

- Buz dışında yumruklaşan bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir kötü davranış cezası (KD) veya oyun kötü davranış cezası verilir. (OKD)
- Eğer bir oyuncunun gereksiz sertlik yaptığı kanaatine varılırsa, kendisine başhakemin takdirine göre: bir küçük ceza (2) veya çift küçük ceza (2+2) veya bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir. (5+OKD)
- Rakibinin kaskını veya yüz maskesini tutan veya kavrayan veya saçını çeken bir oyuncuya, hakemin kararına göre: bir küçük ceza (2) veya bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir (5+OKD)

Kafa atma (head butting)

Rakibine kafa atan veya kafa atmaya teşebbüs eden bir oyuncuya: maç cezası verilir. (MC)

Yüksek sopa (high sticking)

- Sopayı normal omuz seviyesinden yukarıda taşımak yasaktır ve bu kuralın ihlalinde yapan oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir küçük ceza (2) veya bir büyük + otomatik Oyun Kötü Davranış cezası (5+OKD) veya bir Maç cezası verilir. (MC)
- Sopasını omuz seviyesinden yukarıda taşıyarak veya tutarak rakibinin yaralanmasına sebep olan bir oyuncuya: bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir (5+ OKD) veya bir Maç cezası verilir. (MC)
- Ancak yaralanmaya sebep olan yüksek sopa hareketinin kazara olduğuna, yapan olduğuna: çift küçük ceza verilir (2+2)

Rakibi tutma (holding)

Rakibini elleriyle veya sopasıyla tutan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Sopa tutma (holding the stick)

Rakibinin sopasını elleriyle veya herhangi bir şekilde tutan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Kanca takmak (hooking)

Sopasını kanca gibi kullanarak rakibinin ilerlemesini aksatan veya aksatmaya çalışan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Kanca takarak rakibini yaralayan bir oyuncuya: bir büyük ceza verilir (5+OKD)

Bir baskın durumunda, yani bir oyuncu pak tamamen kontrolünde olarak kendi savunma sahasının dışında ve rakip kaleye giderken, kaleyle arasında rakip kaleciden başka hiçbir rakip oyuncunun bulunmadığı bir durumda arkadan kancalanırsa, böylece bir gol atma şansı ortadan kalkarsa, bu oyuncuya: bir penaltı atışı hakkı verilir.

Eğer bu durumda rakip kaleci kalesinde yoksa pak tamamıyla kontrolünde olan oyuncu kendi savunma sahası dışında kancalanırsa kaleyle arasında gol atmasını engelleyecek hiçbir rakip yokken bu şekilde engellenirse, başhakem derhal oyunu durdurur ve bu oyuncunun takımına gol verir.

Engelleme (interference)

Paka sahip olmayan bir rakibi engelleyen veya ilerlemesini aksatan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir. (2)

Oyuncu veya ceza sıralarında bulunan bir oyuncu buzda pak sürmekte olan bir rakibin pakına sopası veya vücuduyla müdahalede bulunursa kendisine: bir küçük ceza verilir. (2)

Kendi kale sahası içinde bulunan bir kaleciyi, sopası veya vücuduyla, engelleyen veya ilerlemesini aksatan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Eğer kaleci buzdan çıkarılmışsa kalecisiz bu takımın herhangi bir oyuncusu veya takım görevlisi, sopası veya vücuduyla pak sürmekte olan bir oyuncunun pakına müdahalede bulunursa, başhakem müdahale edilen takımın lehine gol verir.

Tekme (kicking)

Bir başka oyuncuya tekme atan veya atmaya kalkan bir oyuncuya: maç cezası verilir. (MC)

Diz atma (kneeing)

Rakibine diz atarak faul yapan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)

Diz atarak rakibini yaralayan bir oyuncuya: bir büyük + otomatik Oyun Kötü Davranış cezası verilir (5+OKD)

Sopa savurma (slashing)

Sopasını savurarak rakibinin ilerlemesini engelleyen veya engellemeye çalışan bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir küçük ceza verilir (2) veya bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir (5+OKD)

Sopa savurarak rakibini yaralayan bir oyuncuya: bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir (5+OKD)

Bir itişme sırasında bir diğer oyuncuya sopasını savuran: bir büyük + otomatik Oyun kötü davranış cezası verilir (5+OKD) veya maç cezası verilir (MC)

Sopa saplama (spearing)

Rakibine sopasını saplamaya teşebbüs eden bir oyuncuya: çift küçük + kötü davranış cezası verilir (2+2+10)

Rakibine sopasını saplayan bir oyuncuya: bir büyük + otomatik oyun kötü davranış cezası verilir (5+OKD)

Sopasını saplayarak rakibini yaralayan bir oyuncuya: maç cezası verilir (MC)

Çelme (tripping)

Sopasını, dizini, ayağını, kolunu, elini veya dirseğini kullanarak rakibinin takılmasına veya düşmesine neden olan bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir küçük ceza verilir (2) veya bir büyük ceza verilir (5+OKD)

Bir baskın durumunda, yani bir oyuncu pak tamamen kontrolünde olarak kendi savunma sahasının dışında ve rakip kaleye giderken, kaleyle arasında rakip kaleciden başka hiçbir rakip oyuncunun bulunmadığı bir durumda arkadan çelmelenirse, böylece bir gol atma şansı ortadan kalkarsa, bu oyuncuya: bir penaltı atışı hakkı verilir.

Eğer bu durumda rakip kaleci kalesinde yoksa pak tamamıyla kontrolünde olan oyuncu kendi savunma sahası dışında çelmelenirse kaleyle arasında gol atmasını engelleyecek hiçbir rakip yokken bu şekilde engellenirse, başhakem derhal oyunu durdurur ve bu oyuncunun takımına gol verir.

Baş bölgesine şarj (çek) yapmak (checking to the head)

- a) Vücudunun herhangi bir kısmıyla, rakibinin baş ve boyun bölgesine şarj yapan veya vuran veya rakibinin başını yan duvarlara veya koruyucu camlara doğru “süren” veya “zorlayan” bir oyuncuya, hakemin takdirine göre: bir küçük ceza ve otomatik kötü davranış cezası (2 + 10) veya bir büyük ceza ve otomatik Oyun kötü davranış (5+OKD) veya bir maç cezası verilir. (MC)
- b) Rakibini baş ve boyun bölgesine şarj yaparak yaralayan bir oyuncuya: bir maç cezası verilir. (MC) Bir kavga sırasında baş ve boyuna atılan yumruklara Kural 528deki cezalar verilir. (Kavga ve Yumruklaşma)

Diğer cezalar

Hakeme oyuncular tarafından kötü davranış (abuse of officials by players):

- a. Rakibine ceza aldirmek için düşmüş numarası yapan bir oyuncuya: bir küçük ceza verilir (2)
- b. Eğer bir oyuncu: ceza aldığı anda doğrudan ceza kutusuna veya soyunma odalarına gitmezse, buz dışındayken herhangi bir hakem için açık saçık, terbiyesiz veya hakaret içeren söz ve davranışlarda bulunursa veya buz dışındayken herhangi bir hakemin işine karışırsa, takımına bir küçük oturma cezası verilir. (2)
- c. Eğer bir oyuncu: oyun sırasında herhangi bir hakemin kararını tartışır veya karşı gelirse, pakı almakta olan bir hakemin önünden pakı uzağa vurursa veya başhakem hakem sahasında başka bir hakeme bir şey açıklarken hakem sahasına girer ve orada kalırsa, bu oyuncuya: bir kötü davranış cezası verilir. (10)

Bu davranışını sürdüren aynı oyuncuya: oyun kötü davranış cezası verilir. (OKD)

- d. Buzdaki bir oyuncu: oyun sıraları yakını hariç, oyundan evvel, oyun sırasında veya oyundan sonra buzdaki herhangi bir kimseye açık saçık, terbiyesiz veya hakaret içeren harekette bulunursa, herhangi bir zamanda, yan duvarlara sopayla veya herhangi bir cisimle vurursa, karıştığı bir kavgadan sonra doğrudan ceza kutusuna gitmez ve malzemesini alma bahanesiyle buzda oyalanırsa, rakibini ceza alması için sinirlendirmeye devam ederse, sopa veya herhangi bir cismi buz dışına fırlatırsa, kendisine kötü davranış cezası verilir. (10)
- e. Buzdaki bir oyuncu, daha evvel Kötü Davranış aldığı davranışını sürdürürse, kendisine bir oyun kötü davranış cezası verilir.
- f. Eğer bir oyuncu, ırkçı veya etnik bir grubu aşağılayan bir söz söylese bu oyuncuya bir oyun kötü davranış cezası verilir. (OKD)
- g. Bir hakeme elleri veya sopasıyla dokunan, elleriyle sopasıyla veya vücuduyla tutan, iten veya şarj yapan veya herhangi bir şekilde çelmeleyen, sopa savuran veya vuran veya hakeme tüküren oyuncuya, oyunu durduran, şaklabanlık haline getiren veya oyunun devamı için tehlikeli olan bir oyuncuya, ringin herhangi bir yerinde herhangi bir kimseye tüküren oyuncuya, bir maç cezası verilir. (MC)

Ceza sıralarını terk eden oyuncular:

Devre sonları hariç, ceza süresi dolmadan ceza kutusunu terk eden bir oyuncuya, bir küçük ceza verilir. (2)

Eğer bu ihlal bir kavga nedeniyle bir oyun duraklaması sırasında olmuşsa bunu yapan oyuncuya, bir küçük + oyun kötü davranış cezası verilir (2+OKD) Bu küçük ceza daha önceki cezası bitince çekilir.

Eğer bir ceza çekmekte olan oyuncunun cezası bittiğinde değiştirilmesi söz konusuysa ve cezası bittiğinde biran önce buzdan geçerek kendi oyuncu sıralarına gitmezse, takımına: bir küçük oturma cezası verilir (2)

Kavgada oyuncu sıralarını terk eden oyuncular

Hiçbir oyuncu bir kavganın herhangi bir anında oyuncu ve ceza sıralarını terk etmemelidir. Bir kavga sırasında oyuncu veya ceza sıralarını terk eden ilk oyuncuya çift küçük ceza (2+2) ve oyun kötü davranış cezası verilir (OKD)

Kavgada oyuncu veya ceza sıralarını terk eden bütün diğer oyuncu veya oyunculara: kötü davranış cezası verilir (10)

Oyuncu sıralarını terk eden takım görevlileri

Başhakemin izni olmadan herhangi bir devrede buza inen takım görevlisine: oyun kötü davranış cezası verilir (OKD)

Oyuna başlamayı red – takım buzda

Eğer her iki takımda buzda ise ve takımlardan birisi başhakemin uyarısına rağmen oyuna başlamayı reddederse, başhakem takımın kaptanını uyararak bu takıma oyuna başlaması için 30 saniye verir.

Eğer bu sürenin sonunda takım hale başlamayı reddediyorsa, başhakem takım aleyhine: bir küçük oturma cezası verir (2)

Takım hala başlamayı reddediyorsa, başhakem bu takıma hükmen mağlup sayar.

Bir kavga sırasında kale sahasını terkederek kaleci

Eğer bir kavga sırasında bir kaleci kale sahasının civarını terk ederse bu kaleciye: bir küçük ceza verilir (2)

Görüldüğü üzere buz hokeyi oyun kurallarında saldırganlık cezaları caydırıcı niteliktedir. Öte yandan Ulusal Buz Hokeyi Ligi (NHL), Kuzey Amerika Genç Ligleri ve bazı profesyonel liglerde iki oyuncunun kavga etmesine müsaade edilmektedir. Kavga neticesinde oyuncular sadece büyük ceza (5) almaktadır. Fakat 14 Aralık 2008’de Kuzey Amerika’daki Ontario Hockey Association Major League (MHL) Whitby Dunlops – Brantfort Blast karşılaşmasında çıkan kavgada 21 yaşındaki Dos Sanderos komada yaklaşık üç hafta geçirdikten sonra yaşamını yitirmiştir. Bu olayın ardından otoriteler kavga karşılığında verilen cezanın caydırıcı olmadığını ve bu yüzden kavgaların gittikçe arttığını savunsalar da Ulusal Hokey Ligi (NHL) yetkilileri herhangi bir ceza artırımında bulunmamıştır.

2.2.2. Buz hokeyindeki saldırganlığın skora etkisi

Buz hokeyinde saldırganlık sonucu bir veya birden fazla oyuncunun ceza alması aldıkları cezanın türüne göre takımlarının eksik oyuncu ile oyuna devam etmesi anlamına gelmektedir. Buna buz hokeyinde kısa kalmak (shorthanded) denir. Rakibin bu durumdaki pozisyonuna da sayıca üstün oynamak (power play) denir.

Buz hokeyi cezaları basketbol cezalarından daha maliyetlidir. Basketbolda oyuncu faulleri belli bir sayıya ulaştıktan sonra oyuncu ihraç edilir fakat bu durum buz hokeyinde söz konusu değildir [79]. Örneğin Ulusal Buz Hokeyi Ligi (NHL) 1999-2000 sezonunda Tampa Ray takımının sol kanat oyuncusu Gordie Dwyer aldığı cezalarla takımını toplamda 135 dakika eksik oynatmış ve hiç gol atamamıştır. 1999-2000 sezonunda lig ortalaması 331 kısa oyunda yenilen 53 gol iken Tampa Ray takımı 399 kez kısa kalmış ve kısa kaldığı esnada kalesinde toplam 77 gol görmüştür. Bu sayılar lig ortalamalarının üzerindedir [80].

Bu araştırmanın uygulandığı katılımcı grubu 2012-2013 sezonunda Buz Hokeyi 20 Yaş Altı Dünya Şampiyonası ve Buz Hokeyi 18 Yaş Altı Dünya Şampiyonası olmak üzere iki turnuvaya katılmıştır.

Bulgaristan'ın Sofya kentinde düzenlenen Buz Hokeyi 20 Yaş Altı Dünya Şampiyonası istatistiklerine göre; Türkiye oynadığı 4 karşılaşmada 29 kez kısa kalmış, kalesinde 7 gol görerek turnuvanın kısa oyunu öldürme (penalty killing) sıralamasında sonuncu olmuştur. Aynı verilere göre Çin takımı 24 kez kısa kalmış kalesinde 2 gol görerek bu dezavantajı lehine çevirerek kısa oyunu öldürme (penalty killing) sıralamasında ilk sırada yer almıştır.

Söz konusu turnuvada araştırmanın uygulandığı katılımcı grubu saldırganlık içeren hareketler nedeniyle 25 kez (7 çelme, 8 kanca takmak, 2 sertlik, 2 duvara savurma, 2 rakibi tutma, 1 sopa savurma, 1 baş bölgesine şarj, 2 saldırı) kısa kalmış ve kalesinde gördüğü 7 golün tamamını bu cezalar sırasında görmüştür. Türkiye Milli Buz Hokeyi Takımı bu turnuvada kalesinde 28 gol görmüştür. Saldırganlık nedeniyle aldıkları cezalar esnasında da kalesinde 7 gol görmüştür.

Kocaeli'nde düzenlenen Buz Hokeyi 18 Yaş Altı Dünya Şampiyonası istatistiklerine göre; Türkiye oynadığı 3 karşılaşmada 21 kez kısa kalmış, kalesinde 5 gol görerek turnuvanın kısa oyunu öldürme (penalty killing) sıralamasında 4 takımdan 3. olmuştur. Aynı verilere göre

İsrail takımı 11 kez kısa kalmış ve kalesinde hiç gol görmeyerek bu dezavantajı lehine çevirmeyi başarmıştır ve kısa oyunu öldürme (penalty killing) sıralamasında ilk sırada yer almıştır.

Söz konusu turnuvada araştırmanın uygulandığı grup saldırganlık içeren hareketler nedeniyle 21 kez (4 çelme, 5 sertlik, 4 sopa savurma, 2 engelleme, 2 kanca takmak, 1 dirsek atma, 1 sopayla vurmak, 1 arkadan itmek, 1 baş bölgesine şarj) kısa kalmış ve kalesinde gördüğü 5 golün tamamını bu cezalar sırasında görmüştür. Türkiye takımı bu turnuvada kalesinde 13 gol görmüştür. İstatistiklerden anlaşılabacağı gibi kalesinde gördüğü gollerin yarısına (5 gol) yakını saldırı nedeniyle olmuştur [81].

2.2.3. Buz hokeyindeki saldırganlıkta seyirci faktörü

Russell, liseli buz hokeyi oyuncularının NHL (Ulusal Hokey Ligi)'deki katı cezalar alan, sert oynayan oyuncuları kendilerine model aldıklarını ifade etmektedir [48]. Smith tarafından elde edilen kanıtlar da, görüştüğü genç buz hokeyi oyuncularının %56'sının aşırı yasal-saldırgan davranış tekniklerini profesyonel hokeyi izleyerek öğrenmiş olduklarını ve bunları kendi oyun stillerine uyarladıklarını göstermektedir [45].

Bu araştırmalardan yola çıkılarak izleyici kişilerin buz hokeyinde saldırgan tavırları desteklediği, oyuncu olduklarında da bu tavırları uygulamaya yöneldikleri sonucuna varılabilir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve kullanılan veri toplama teknikleri ve verilerin analiz yöntemleri açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma lise düzeyindeki elit buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerini araştırmak üzere yapılmıştır. Çalışmaya Türkiye 20 ve 18 Yaş Altı Erkekler Buz Hokeyi Milli Takım sporcuları gönüllü olarak katılmıştır. Araştırma teorik ve uygulama olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada konuyla ilgili yerli ve yabancı literatür taranmış, daha önce yapılmış araştırma sonuçları incelenmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında buz hokeyi sporcularının saldırganlık düzeylerini belirleyen değişkenler ile alakalı tezin konusuna paralel teorik iskelet oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise uygulanan ölçek yardımıyla araştırmaya katılan deneklerin yaşları, ebeveyn eğitim düzeyleri, branş yaşları, mevkileri ve okul türlerine göre saldırganlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni lise düzeyindeki elit buz hokeyi oyuncuları oluşturmaktadır. Örneklemi ise 4112 lisanslı erkek buz hokeyi oyuncusundan 2012-2013 sezonunda Buz Hokeyi 20 Yaş Altı Dünya Şampiyonası ve Buz Hokeyi 18 Yaş Altı Dünya Şampiyonası'nda Türkiye 20 ve 18 Yaş Altı Erkek Buz Hokeyi Milli Takımlarında forma giyen 51 erkek sporcu oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Saldırganlık Ölçeği: Tuzgöl tarafından 1998 yılında liseli öğrenciler için geliştirilen ölçek 45 maddelik beşli Likert tipi ve toplam puan veren bir ölçektir. Tuzgöl (1998) ölçeğin güvenilirliği ile ilgili yaptığı bir çalışmada Cronbach α katsayısını .71, r değeri ise 0.85 olarak bulmuştur. Geçerliliği ile yaptığı bir çalışmada ise ölçeği en az üç öğretmeni tarafından saldırgan olarak tanımlanmış 45 öğrenci ile saldırgan olarak tanımlanmamış 45 öğrenciye uygulamış ve iki grup arasındaki t değerini 3.25 olarak saptamıştır [82].

Ölçek geliştiricinin bilgisi ve izni dâhilinde Türkiye’deki 15-19 yaş arası erkek buz hokeyi oyuncularına uygulanmıştır.

Saldırganlık Ölçeği araştırmacı tarafından Kocatürk (1982)’ ün geliştirdiği Saldırganlık Envanteri’nden yararlanılarak oluşturulmuştur. Saldırganlık Ölçeği gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yöneliktir.

Saldırganlık Ölçeği 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 30 saldırgan içerikli, 15 saldırganlık içermeyen soru vardır. Ölçekteki saldırgan olmayan ifadeleri barındıran sorular şunlardır: 2, 4, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 44, diğer sorular saldırgan içerikli sorulardır. Ayrıca 9 soru geçerlik puanı elde etmek üzere biri durumun o kişi için geçerli olduğunu diğeri olmadığını ifade edecek şekilde iki defa sorulmuştur. Ölçekteki geçerlik sorularının numaraları şöyledir: (4-20), (18-24), (10-26), (22-33), (8-36), (14-37), (19-39), (23-40), (34-44).

Ölçek 5’li derecelendirilmiş cevaplama sistemine sahiptir. Ölçekte bireylerin kendi duygu ve davranışlarını içeren maddeler yer almaktadır. Birey okuduğu ifadenin kendine ne derece uygun olduğunu belirtmek için (5) Her Zaman, (4) Sıklıkla, (3) Arasıra, (2) Nadiren, (1) Hiçbir Zaman şeklindeki seçeneklerden birini işaretlemektedir. Diğer yandan ölçeğin değerlendirmesinin ise katılımcının maddelere verdiği cevaplara karşılık gelen puanların toplamının ortalaması ile belirlenmesi nedeniyle, ölçeğin 5’li likert tipe karşılık gelen puan sınırları; 1.00-1.79 ‘ kesinlikle katılmıyorum’, 1.8-2.59 ‘katılmıyorum’, 2.6-3.39 ‘kararsızım’, 3.4-4.19 ‘katılıyorum’, 4.2-5 ‘kesinlikle katılıyorum’ biçimindedir. Bireyin işaretlediği seçeneklere parantez içinde belirtilen puan değerleri verilmektedir. Ölçekteki saldırgan olmayan 15 maddenin puanlamaları tersine çevrilerek yapılmaktadır. Tersine çevrilen sayılar ve diğerlerinin toplamı kişinin saldırganlık puanını oluşturmaktadır. Aritmetik ortalamanın üstündeki puanlar yüksek saldırganlık düzeyini, altındaki puanlar düşük saldırganlık düzeyini temsil etmektedir.

3.4. İstatistik Analizi

Araştırmada katılımcıların genel saldırganlık ortalamalarını bulmak için betimleyici istatistik, yaş, okul türü, mevki, branş yaşı, anne ve baba eğitim düzeyi gibi gruplar arası

farklılıklarını belirlemek için tek yönlü varyans (ANOVA) analizi ve farklılığın hangi guruptan kaynaklandığını bulmak içinde Tukey testi uygulanmıştır.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Türkiye'deki 15-19 yaş arasındaki elit buz hokeyi oyuncularını ile sınırlıdır.

3.6. Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırmaya, tüm deneklerin gönüllü olarak katıldıkları, deneklerin anket sorularına samimi ve gerçeği yansıtan cevaplar verdikleri varsayılacaktır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın genel amacı ve bu amaç doğrultusunda sporculara uygulanan veri toplama aracından elde edilen verilerin istatistiksel çözümlmeleri sonucunda ulaşılan bulgular yer almaktadır.

Çizelge 4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans çizelgesi

Yaş	N	%
15	9	21,6
16	22	29,4
17	12	13,7
18	3	35,3
Okul Türü	N	%
Düz Lise	10	21,6
Meslek Lisesi	4	5,9
Spor Lisesi	24	49,0
Açık Lise	13	23,5
Mevkii	N	%
Kaleci	9	17,6
Defans	27	52,9
Forvet	15	29,4
Branş Yaşı	N	%
1-5	4	7,8
6-10	24	47,0
11+	18	35,2
Baba Eğitim Düzeyi	N	%
İlköğretim	3	5,8
Ortaöğretim	28	54,9
Ön Lisans / Lisans	17	33,3
Lisansüstü	5	9,8

Çizelge 4.1. (devam) Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans çizelgesi

Anne Eğitim Düzeyi	N	%
İlköğretim	13	25,4
Ortaöğretim	31	60,7
Ön Lisans / Lisans	9	17,6

İl	N	%
Ankara	5	9,8
Kocaeli	26	51,0
Erzurum	4	7,8
İstanbul	9	17,6
İzmir	7	13,7

Katılımcıların yaşlarına ilişkin dağılımlarına bakıldığında %21,6'sının 15, %29,4'ünün 16, %13,7'sinin 17 ve %35,3'ünün 18 yaşında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların okul türlerine göre dağılımlarına bakıldığında %21,6'sının Düz Lise, %5,9'unun Meslek Lisesi, %49'unun Spor Lisesi ve %23,5'inin Açık Lise öğrencisi olduğu görülmektedir.

Katılımcıların mevkilerine göre dağılımlarına bakıldığında %17,6'sının Kaleci, %52,9'unun Defans ve %29,4'ünün Forvet oyuncusu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların branş yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında %7,8'inin 1-5 yıl, %47'sinin 6-10 yıl ve %35,2'sinin 11+ yıl olduğu görülmektedir.

Katılımcıların baba eğitim düzeyine göre dağılımlarına bakıldığında %5,8'inin İlköğretim, %54,9'unun Ortaöğretim, %33,3'ünün Ön Lisans/Lisans ve %9,8'inin Lisansüstü olduğu görülmektedir.

Katılımcıların anne eğitim düzeyine göre dağılımlarına bakıldığında %25,4'ünün İlköğretim, %60,7'sinin Ortaöğretim ve %17,6'sının Ön Lisans/Lisans olduğu görülmektedir.

Katılımcıların illere göre dağılımlarına bakıldığında %9,8'inin Ankara, %51'inin Kocaeli, %7,8'inin Erzurum, %17,6'sının İstanbul ve %13,7'sinin İzmir'de oynadıkları görülmektedir.

Çizelge 4.2. Katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Yaş	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P(sig.)
15	9	2,97	,272	8,925	,000*
16	22	3,70	,306		
17	12	3,87	,658		
18	3	3,53	,000		

*(p<0,05)

Çizelge 4.1'e bakıldığında katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığın bulunduğu görülmektedir. (p<0,05) Yapılan çoklu karşılaştırma sonuçları Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları

Post Hoc (Tukey Testi)		
Karşılaştırma (YAŞ)	Ortalama Arası Fark	Anlamlılık
15 16	-,729	,000*
15 17	-,900	,000*
15 18	-,561	,199
16 17	-,170	,670
16 18	,168	,913
17 18	,338	,596

Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; 15 yaş ile 16 yaş (p=,000), 15 yaş ile 17 yaş (p=,000), arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre; 15 yaşındaki sporcuların ($\bar{X}=2,97\pm,272$), 16 yaş ($\bar{X}=3,70\pm,306$) ve 17 yaşındaki ($\bar{X}=3,87\pm,658$) sporculara oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.4. Katılımcıların okul türüne göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Okul Türü	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P(sig.)
Düz Lise	10	3,22	,403	,573	,000*
Meslek Lisesi	4	4,13	,000		
Spor Lisesi	24	3,83	,360		
Açık Lise	13	3,59	,525		

*(p<0,05)

Çizelge 4.3'deki verilere göre katılımcıların okul türlerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. (p<0,05) Yapılan çoklu karşılaştırma sonuçları Çizelge 4.4'de sunulmuştur.

Çizelge 4.5. Katılımcıların okul türüne göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları

Post Hoc (Tukey Testi)			
Karşılaştırma (Okul Türü)	Ortalama Arası Fark	Anlamlılık	
Düz Lise - Meslek Lisesi	-,912	,000*	
Düz Lise - Spor Lisesi	-,616	,000*	
Düz Lise - Açık Lise	-,370	,001*	
Meslek Lisesi - Spor Lisesi	,295	,178	
Meslek Lisesi - Açık Lise	,541	,002*	
Spor Lisesi - Açık Lise	,246	,012*	

Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; düz lise öğrencileri ile meslek lisesi ve spor lisesi (p=,000), yine düz lise ile açık lise (p=,001), öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre; düz lise öğrencisi sporcuların ($\bar{X}=3,22\pm,403$), meslek lisesi ($\bar{X}=4,13\pm,000$), spor lisesi ($\bar{X}=3,83\pm,360$) ve açık lise ($\bar{X}=3,59\pm,525$) öğrencisi olan sporculara oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir. Diğer yandan sonuçlara göre; meslek lisesi ve spor lisesi öğrencileri ile açık lise (p=,002), (p=,012), öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre; meslek lisesi öğrencisi olan sporcuların ($\bar{X}=4,13\pm,000$), spor lisesi ($\bar{X}=3,83\pm,360$) ve açık lise ($\bar{X}=3,59\pm,525$) öğrencisi olan sporculardan daha fazla saldırganlık ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.6. Katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması.

Mevki	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P(sig.)
Kaleci	9	3,32	,285		
Defans	21	3,49	,643	4,456	,017*
Forvet	16	3,86	,259		

*(p<0,05)

Çizelge 4.5'e bakıldığında katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlandığı görülmektedir. (p<0,05) Yapılan çoklu karşılaştırma sonuçları Çizelge 4.6'da verilmiştir.

Çizelge 4.7. Katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları

Post Hoc (Tukey Testi)			
Karşılaştırma (MEVKİ)	Ortalama Arası Fark	Anlamlılık	
Kaleci Defans	-,169	,652	
Kaleci Forvet	-,543	,025*	
Defans Forvet	,373	,061	

Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; saldırganlık ortalamasında kaleciler ile forvet oyuncuları (p=,025) anlamlı farklılık vardır. Buna göre; kalecilerin ($\bar{X}=3,32\pm,285$), forvet oyuncularına ($\bar{X}=3,86\pm,259$) oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.8. Katılımcıların branş yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Branş Yaşı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P(sig.)
1-5	4	4,14	,211		
6-10	24	3,48	,531	3,059	,057
11+	18	3,61	,478		

Çizelge 4.7'ye bakıldığında katılımcıların branş yaş gruplarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Diğer yandan

saldırganlık düzeyi en yüksek grup 1-5 yıldır ($\bar{X}=4,14\pm,211$) buz hokeyi sporcusu olan katılımcılar olurken, en düşük saldırganlık düzeyine sahip grup 6-10 yıldır ($\bar{X}=3,48\pm,531$) buz hokeyi sporcusu olan katılımcılar olarak görülmektedir.

Çizelge 4.9. Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P(sig.)
İlköğretim	3	3,71	,474	3,414	,019*
Ortaöğretim	28	3,20	,372		
Ön Lisans/Lisans	17	3,25	,569		
Lisansüstü	5	3,54	,643		

*($p<0,05$)

Çizelge 4.8'deki verilere göre katılımcıların ebeveynlerinden babalarının eğitim seviyesine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) Yapılan çoklu karşılaştırma sonuçları Çizelge 4.9'da verilmiştir.

Çizelge 4.10. Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları

Post Hoc (Tukey Testi)			
Karşılaştırma (Baba Eğt Düz.)		Ortalama Arası Fark	Anlamlılık
İlköğretim	Ortaöğretim	,510	,011*
	Ön lisans/Lisans	,460	,040*
	Lisansüstü	,174	,256
Ortaöğretim	Ön lisans/Lisans	-,050	,895
	Lisansüstü	-,340	,716
Ön lisans/Lisans	Lisansüstü	,290	,933

Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi ilköğretim ile orta öğretim ($p=,011$), ilköğretim ile ön lisans/lisans ($p=,040$) grupları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre; baba eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcuların ($\bar{X}=3,71\pm,474$), ortaöğretim ($\bar{X}=3,20\pm,372$) ve ön lisans/lisans düzeyindeki ($\bar{X}=3,25\pm,569$) olan sporculara oranla daha fazla düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.11. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P(sig.)
İlköğretim	13	3,77	,433		
Ortaöğretim	31	3,66	,464	3,074	,049*
Ön lisans/lisans	9	3,47	,585		

*($p<0,05$)

Çizelge 4.10'a bakıldığında katılımcıların ebeveynlerinden annelerinin eğitim seviyesine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlandığı görülmektedir. ($p<0,05$) Yapılan çoklu karşılaştırma sonuçları Çizelge 4.11'de sunulmuştur.

Çizelge 12. Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyine göre saldırganlık düzeylerindeki farklılıkların çoklu karşılaştırma sonuçları

Post Hoc (Tukey Testi)			
Karşılaştırma (Anne Eğt. Düz.)		Ortalama Arası Fark	Anlamlılık
İlköğretim	Ortaöğretim	-,109	,449
	Ön lisans/lisans	-,295	,038*
Ortaöğretim	Ön lisans/lisans	,186	,181

Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; saldırganlık ortalamasında ebeveynlerinden annesinin eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcular ile ön lisans/ lisans olan sporcular ($p=,038$) arasında anlamlı farklılık vardır. Buna göre; anne eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcular ($\bar{X}=3,77\pm,433$), anne eğitim düzeyi ön lisans/lisans olan sporculara ($\bar{X}=3,66\pm,464$) oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu çalışma, lise düzeyindeki elit buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerini belirlemek ve ebeveyn eğitim düzeyi, mevki, spor yaşı, okul türü ve yaş gibi çeşitli parametreler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca, bulgular bölümünde yer verilen istatistiksel analizler ışığında sonuçlar yorumlanmakta ve tartışılmaktadır.

Katılımcıların yaşlarına göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ($p<0,05$) Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre; 15 yaş ile 16 yaş ($p=,000$), 15 yaş ile 17 yaş ($p=,000$), arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre; 15 yaşındaki sporcuların ($\bar{X}=2,97\pm,272$), 16 yaş ($\bar{X}=3,70\pm,306$) ve 17 yaşındaki ($\bar{X}=3,87\pm,658$) sporculara oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar Smith'in çalışması ile paralel niteliktedir [45]. Smith yaşları 12- 13 olan buz hokeyi oyuncuları arasında %54'lük bir grubun, takım arkadaşlarının hokeydeki şiddeti onaylayanlar olarak algıladıklarını göstermektedir. Bu oran 18-20 yaş arasında %78'e çıkmaktadır. Sınıflarına göre öğrencilerin saldırganlık düzeyleri incelendiğinde lise 2. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri lise 1. ve 3. sınıf öğrencilerine göre daha düşüktür. Lise 3. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ise diğerlerine oranla daha yüksektir. Efilti (2006) Bulgular doğrultusunda 16 ve 17 yaşındaki sporcuların saldırganlık düzeyleri yüksek çıkmıştır. Sebepler arasında katılımcıların kendilerini göstermek adına saldırgan davranışlar sergilemesi, milli takım düzeyinde oynanan karşılaşmalardaki aşırı motivasyon ve yaş kategorilerindeki uluslararası müsabaka tecrübesi gösterilebilir [83].

Okul türlerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda meslek lisesi öğrencisi olan sporcuların ($\bar{X}=4,13\pm,000$), spor lisesi ($\bar{X}=3,83\pm,360$) ve açık lise ($\bar{X}=3,59\pm,525$) öğrencisi olan sporculardan daha fazla saldırganlık ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Meslek liselerindeki fiziksel güce dayalı eğitimin saldırganlığı tetiklediği söylenebilir. Ülke koşullarına göre meslek lisesi öğrencilerinin iş bulma kaygıları, beden eğitimi ve spor derslerinin müfredatlarında yeterli düzeyde bulunmaması elde edilen verilere göre literatürü destekler niteliktedir.

Katılımcıların mevkilerine göre saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda saldırganlık ortalamasında kaleciler ile forvet oyuncuları ($p=,025$) anlamlı farklılık vardır.

Buna göre; kalecilerin ($\bar{X}=3,32\pm,285$), forvet oyuncularına ($\bar{X}=3,86\pm,259$) oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir. Bishop yaşları 14 ve 15 olan buz hokeyi oyuncularının 84 karşılaşmasını izleyerek yaptığı araştırmada forvet oyuncularının agresiflik ve saldırganlık nedeni ile aldıkları cezanın defans oyuncularının agresiflik ve saldırganlık nedeni ile aldıkları cezalardan daha fazla olduğu bulgularına rastlamıştır.⁸⁴ Bu sonuçlar araştırmamızda elde ettiğimiz bulguları destekler niteliktedir. Forvet oyuncularının göstermiş oldukları saldırganlık savunma becerilerinin defans oyuncularından daha zayıf olduğu gerçeği ile açıklanabilir. Diğer yandan hücum oyuncularının rakip savunmayı saldırgan tavırlarla sindirmeyi hedeflediklerini de düşünmek mümkündür. Bulgular doğrultusunda savunmaya yönelik antrenmanların ağırlıkla defans oyuncularına değil forvet oyuncularına da yaptırılması gerekmektedir.

Katılımcıların buz hokeyi branş yaşlarına göre saldırganlık düzeyleri incelendiğinde en yüksek saldırganlık seviyesine grup 1-5 yıldır ($\bar{X}=4,14\pm,211$) buz hokeyi sporcusu olan katılımcılar olurken, en düşük saldırganlık düzeyine sahip grup 6-10 yıldır ($\bar{X}=3,48\pm,531$) buz hokeyi sporcusu olan katılımcılar olarak görülmektedir. Bu değerler buz hokeyi branşının ilk yıllarda kavga ve saldırganlık olarak algılanması, ilerleyen yıllarda saldırganlığın oyunu ve skoru olumsuz etkilediğinin idraki ile açıklanabilir. Aynı zamanda buz hokeyine yeni başlayan sporcuların temel kayma, savunma ve pozisyon alma gibi becerilerinin düşük olması rakibi fiziksel güç ve saldırganlık ile durdurma yoluna ittiği biçiminde yorumlanabilir.

Terzian ve Fraser, öfke ve saldırganlık içeren davranışların ortadan kaldırılması için aile ve çocukla işbirliğinin yanı sıra öğretmen ve ebeveyn iletişiminin düzenlenmesi ve öğretmenin grubu olumlu şekilde yönlendirmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar [85]. Katılımcıların ebeveyn eğitim düzeyleri ve saldırganlık seviyeleri incelendiğinde, baba eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcuların ($\bar{X}=3,71\pm,474$), ortaöğretim ($\bar{X}=3,20\pm,372$) ve ön lisans/lisans düzeyindeki ($\bar{X}=3,25\pm,569$) olan sporculara oranla daha fazla düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir. Aynı şekilde; anne eğitim düzeyi ilköğretim olan sporcular ($\bar{X}=3,77\pm,433$), anne eğitim düzeyi ön lisans/lisans olan sporculara ($\bar{X}=3,66\pm,464$) oranla daha az düzeyde saldırgan oldukları görülmektedir. Anne babalar çocuklarına hangi davranışlarının kabul edilebilir hangilerinin edilemez olduğunu belirtmelidir. Böylece anne-baba-çocuk ilişkisinde ortaya çıkan sorunların önlenmesi ve çözümlenmesi daha gerçekçi yollarla yapılmış

olacaktır [86]. Saldırgan davranışları benimsemeyen ebeveynlerin maç esnasında tribünde olması çocuklarının bu tip davranışlardan uzak durmasını sağlayabilir. Kişilerin eğitim düzeylerinin artmasının daha medeni davranışlar sergilemelerini desteklediğini ifade etmek mümkündür. Eğitimin ilk başladığı yer olarak kabul edilen aile çocukların davranışlarında önemli role sahiptir. Bu bağlamda ebeveynlerin eğitim seviyesinin sporcuların sergiledikleri saldırgan davranışlar üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

6. SONUÇ

Bu araştırma Türkiye’deki lise düzeyinde olan elit buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerini belirlemek ve saldırganlığı doğuran faktörlerin belirlenip önüne geçilmesi amacı ile yapılmıştır.

Saldırganlık buz hokeyinde skoru en çok etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Saldırganlığın en aza indirgenmesi, sebeplerinin ortadan kaldırılması salt başarıyı beraberinde getirecektir. Bu amaç doğrultusunda sporcu, antrenör ve idarecilerin saldırganlığın etkileri konusunda bilgilendirilmesi saldırganlığın doğuracağı olumsuz etkilere karşı onların bilinçlenmesini ve saldırgan davranışlardan kaçınmalarını sağlar.

Bu çalışma lise düzeyindeki elit 51 erkek buz hokeyi sporcusuna yapılmıştır. Araştırma, farklı kitlelerde saldırganlık davranışı düzeyinin belirlenmesi amacıyla değişik yaş, yetenek ve benzeri değişkenlere sahip gruplara uygulanabilir.

Eğitim kademelerindeki beden eğitimi ve spor derslerinin artırılması, ders içeriklerinde saldırgan ve şiddet içeren davranışların olumsuz yönlerinin aktarılması daha sağlıklı sporcuların yetişmesini sağlayacaktır. Birçok sporcu eğitim sisteminden ötürü beden eğitimi ve spor dersi görmemekte, spor adına öğrendiği tüm davranışları kulüp ve milli takımlarda öğrenmektedir. Bu tip durumlarda kişi doğruyu ve yanlışını idrak konusunda problem yaşamaktadır.

Okul çağındaki sporcuların oluşturdukları gruplar genellikle kendilerinden büyük sporcuları örnek almaktadır. Bu örnekler arasında maalesef zararlı alışkanlıklar ve saldırgan davranışlar da yer almaktadır. Russel’ın (1978) liseli buz hokeyi oyuncularının NHL (Ulusal Hokey Ligi)’deki katı cezalar alan, sert oynayan oyuncuları kendilerine model aldıklarını gösteren çalışması yaptığımız araştırmayı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak lise düzeyindeki elit buz hokeyi oyuncularının saldırganlık düzeylerinin, spor yaşı, mevkii, yaş, ebeveyn eğitim düzeyi ve okul türleri ile bağlantısının araştırıldığı bu çalışma spor ve saldırganlık üzerine yapılan araştırmalarından elde edilen sonuçların

geçerliliğine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın aynı yaş grubu kadın sporcularda ve erkekler A Milli takım sporcularında uygulanması önerilir.

KAYNAKLAR

1. Pulur A. (2001). Sporda Şiddet ve Saldırganlık. *Türkiye Üniversite Sporları Dergisi*, 1: 75-103.
2. Doğan, O. (2005). *Spor psikolojisi* (2. Baskı). Adana: Nobel Kitabevi, 70.
3. Tüknüklü, A. ve Şahin, İ. (2004). 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikologları Yazıları*, 7 (13), 45-61.
4. Stein A. (1997). *Saldırgan çocuk*. (Çev: Polat N.). İstanbul: Papirüs Yayınları.
5. McWhirter, J.J., McWhirter, B. T., McWhirter, E. H., ve McWhirter, R. J. (2004). *At-risk youth*. Belmont: Thomson Brooks Cole.
6. Tiryaki, Ş. (2000). *Spor psikolojisi*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
7. Kurtıylmaz, Y. (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
8. Tiryaki, Ş. (1997). Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi: Takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme. *Uluslararası spor psikolojisi sempozyumu*, Mersin,(10-12 Ekim).
9. Şahin HM. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, p.49-68-72. 80-5.
10. Çobanoğlu, M. G. (1993). *Sporda saldırganlık olgusu ve bu olgunun sportif performans üzerine etkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Doktora Tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
11. Loeber R, & Hay D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*. Sayı 48.
12. Kepenkçi, Y. & Çınkır, Ş. (2005). Bullying among turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*.
13. Baumann, S. (1994). *Uygulamalı spor psikolojisi*. (Çev. C. İkizler, A.O. Özcan). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
14. Gül, H. (2006). Etik Dışı Davranışlar ve Uysallaştırılması: Devlet Hastanelerinde Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, 2006, 10.9: 65-79.
15. Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 206-214.
16. Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. McGraw-Hill Book Company. P. 56-58.

17. Yetim, A. A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. Morpa Kültür yayınları.
18. Fromm, E. (1984). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri I* ( ev.   kr  Alpagut). Panel Yay., İstanbul.
19. Leonard, W. M. (1988). *A sociological perspective of sport*. New York: Macmillan.
20. Beyer, E., Peter, G. (1997). Saldırganlık. ( ev. Z. Kılıç). *Spor Ekin Dergisi*, Ankara, 1 (2): 36 – 37.
21. Bostan, G. ve Kılıc gil, E. (2008). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu  ğrencisi olan ve olmayan Ankara  niversitesi  ğrencilerinin saldırganlık boyutları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 133–140.
22. De Roiser, M. E., Cillessen, A. H. N., Coie, J. D. & Dodge, K. A. (1994). Group social context and children’s aggressive behavior. *Child Development*, 65, 1068-1079.
23. Sanson, A., Hemphill, S. A., Smart, D. (2002). Temperament and social development. (Eds. Smith, P. K. & Hart, C. H.). *Blackwell handbook of childhood social development*. Oxford: Blackwell
24. Feldman, R. S. (1997). *Essentials of understanding psychology*. New York: McGraw-Hill Company.
25. Venter, M., Poggenpoel, M., & Myburgh, C. P. H. (2006). The phenomenon of aggressive behavior of learners in the school situation. *Education*, 126(2), 312-315.
26. Kronenberger, W. G., Mathews, V. P., Dunn, D. W., Wang, Y., Wood, E. A., Giauque, A. L., Larsen, J. J., Rembusch, M. E., Lowe, M. J., & Li, T. (2005). Media violence exposure and executive functioning in aggressive and control adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 725-737.
27. Adams, F. J. (1995). *Ergenliği anlamak*. Çeviren: Dönmez, A. ve Diğerleri, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
28. Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (1993). * ocuk ve ergen gelişimi*. Çeviren: Dönmez, A.,  elen, N., Onur, B. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
29. Postman, N. (1995). * ocukluğun yok oluşu*.  eviren: İnal, K. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
30. Yavuzer, H. (1993). * ocuk ve su *. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
31. Eron, L. D. (1987). The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, 42(5), 435-442.
32. Bowen, N. (2005). Histories of developmental task attainment in aggressive children and their relationship to behavior in middle childhood. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 13(2), 113-124.
33. Rabiner, D. L., Coie, J. D., Miller-Johnson, S., Boyk n, A. M. & Lochman, J. E. (2005). Predicting the persistence of aggressive offending of African American males from

- adolescence into young adulthood: The importance of peer relations, aggressive behavior, and adhd symptoms. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 13(3), 131-140.
34. Barnow, S., Lucht, M. & Freyberger, H-J. (2005). Correlates of aggressive and delinquent conduct problems in adolescence. *Aggressive Behavior*, 31, 24-39.
 35. Singer, M. & Miller, (D). (1999). Contributors to violent behavior among elementary and middle school children. *Pediatrics*, 104(4), 878-885.
 36. İkizler, C. (1993). *Sporda başarının psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Dağıtım.
 37. Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
 38. Perlman, D., Cozby, C.P. (1983). *Nonverbal behavior: A functional perspective*. New York: Springer-Verlag.
 39. Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. (1989). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. A. Dönmez). İstanbul: Ara Yayıncılık.
 40. Erten, Y., Ardalı, C. (1996). *Saldırganlık, şiddet ve terörün psiko-sosyal yapıları*. Cogito, 6 (7): 143 - 164.
 41. İkizler, C. (1995). *Türk hukukunda futbol paneli*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Rektörlüğü, 31 Mayıs 1995.
 42. Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye giriş*, (Çev. Yavuz Alogan), 12. Basım. İstanbul: Arkadaş Yayınları, 496.
 43. Zülal, A.(2001). Çağımıza özgü bir sorun mu? Şiddet. *Bilim ve Teknik Dergisi*, Ankara, 37 (399): 34 - 41.
 44. Şahin H. M. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
 45. Smith M.D.. (1979a). Social determinants of violence in hockey: A Review. *Canadian Journal of Applied Sports Sciences*, 4 (1): 76 – 87
 46. Smith M.D.. (1979b). Toward an explanation of hockey violence: A reference other approach. *Canadian Journal of Sociology*, 4 (2): 105 - 124.
 47. Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.
 48. Russell, G. W. (2003). *Sport riots: Social-psychological review*, Department of Psychology and Neuroscience University of Lethbridge, Alberta, Canada.
 49. Weinberg, R. S., & Gould, D. (2011). *Foundations of sport and exercise psychology*. Human Kinetics.

50. Morgan, C. T., Karakaş, S., & Eski, R. (2009). *Psikolojiye giriş*. Eğitim Kitabevi yayınları.
51. Karasüleymanoğlu, A. (1995). *Yeni boyutlarıyla spor*. Ankara: Engin Yayınları.
52. Çepe, K. (1992). *Futbol müsabakalarında seyircilerin saldırganlıkları ve şiddet sebepleri üzerine bazı araştırmalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, 5-24.
53. Van Goozen, S.H. (1995). Gender differences in behaviour activating effects of cross-sex hormones. *Psychoneuroendocrinology*, 20 (4): 343 - 363.
54. Ünlüsan, Ç. (1998). *Türk futbol seyircisinin saldırganlık nedenleri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi.
55. Tavacıoğlu, L. (1999). *Spor psikolojisi: bilişsel değerlendirmeler*. Bağırman.
56. Freud, S. (2006). *Kitle psikolojisi*. Cem Yayınevi.
57. Arkonaç, S. A. (1998). *Sosyal psikoloji*. Alfa Basım Yayım Dağıtım.
58. Gençtan, E. (2006). *Psikanaliz ve sonrası*. Metis Yayınları.
59. Markham, U. (1998). *Kadınlar için stres el kitabı, popüler psikoloji*, Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Çeviren: Can İkizler, İstanbul, 120.
60. Dervent, F. (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi.
61. Kabak, F. (2009). *Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
62. Yiğitbaşı İ. (2002). *Ferdi ve takım sporlarında saldırganlık türlerinin araştırılması*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
63. Eripek, S. (1993). *Spor psikolojisi*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2(1), 9-15.
64. Hasırcı, S. (2000). *Sporda denetim odağı*. İzmir: Bağırman Yayınevi.
65. Kuru, E. (2000). *Sporda psikoloji*. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, 82-83.
66. Karagözoğlu, C., & Ay, S. M. (1999). Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğilimleri,(İstanbul Örneği). *Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3), 27-31.
67. Dönmezler, S. (1994). *Sosyoloji*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

68. Acet, M. (2005). *Sporda saldırganlık ve şiddet*. Morpa Kültür yayınları.
69. Alvies, C. How Can Athletes Be Helped in Order to Keep Violence Of The Court. [online] 1999.
Avaliable from :URL:
www.shpm.com/articles/sports/violance.html. 12 Mart 2014'te alınmıştır.
70. Gümüüşdağ, H. (2004). *Profesyonel futbolda fauller ve saldırganlık teorileri bakımından değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Ankara.
71. Arıkan, A. N. (2000). *Farklı branşlardaki spor seyircilerinin sosyo-kültürel profili ve izleyicilik durumları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
72. Tezcan, M. (1997). *Türk kişiliği ve kültür-kişilik ilişkileri*, (Vol. 191). TC Kültür Bakanlığı.
73. Ertürk, Y. (1994). *Toplumsal-kültürel dinamikler ve aile, aile ve eğitim*.
74. Ramazanoğlu, F., Canikli, A., & Saygın, Ö. (2002). Futbolcular ile taekwondocuların saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması. *AÜ BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2).
75. Frank, M. G., & Gilovich, T. (1988). The dark side of self-and social perception: black uniforms and aggression in professional sports. *Journal of personality and social psychology*, 54(1), 74.
76. Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. editör: H. Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl), Türk Psikologlar Derneği, Ankara.
77. Gee, C. J., & Potwarka, L. (2007). The impact of introducing legal punishment on the frequency of aggressive behaviour in professional ice hockey: Using the Todd Bertuzzi incident as an ecological case study. *Athletic Insight*, 9(3), 5-5.
78. Buz Hokeyi Oyun Kuralları [online]
Avaliablefrom:URL:
<http://www.turkbuzhokeyi.com/rules.php> 5 Aralık 2013'te alınmıştır.
79. Levitt, S. D. (2002). Testing the economic model of crime: The national hockey league's two-referee experiment. *Contributions in Economic Analysis & Policy*, 1(1).
80. Tampa Ray 1999-2000 Sezon İstatistikleri
Avaliable from:URL:
<http://www.hockey-reference.com/teams/TBL/2000.html> 5 Aralık 2013'te alınmıştır.
81. 18 Yaş Altı Turnuva İstatistikleri (IIHF Resmi Turnuva Web Sayfası,
Avaliablefrom:URL: <http://www.iihf.com/competition/328/statistics.html> 5 Aralık 2013'te alınmıştır.

82. Tuzgöl, M. (1998). *Anne-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
83. Efilti, E. (2006). *Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
84. Bishop, P. J. (1989). *Safety in ice hockey* (Vol. 1). C. R. Castaldi, & E. F. Hoerner (Eds.). ASTM International.
85. Terzian, M. A., & Fraser, M. W. (2005). Preventing aggressive behavior and drug use in elementary school: Six family-oriented programs. *Aggression and violent behavior*, 10(4), 407-435.
86. Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası sorun çözme becerisi eğitimi*. Ankara: Nobel.

EKLER

Yaş : Yaşadığı İl :
Cinsiyet : Okul Türü :
Branş Yaşı : Baba Eğitim Düzeyi :
Mevkii : Anne Eğitim Düzeyi :

Kesinlikle	Çoğunlukla	Bazen	Nadiren	Hiç	Art. Ort.
------------	------------	-------	---------	-----	-----------

1. Kendime kazandığım başarı derecesine göre değer veririm.						3,14
2. Kavga ve çatışmadan kaçınırım.						3,41
3. Benim görüşlerime zıt olan görüşleri alt etmekten hoşlanırım.						3,10
4. İnsanlar özellikle iyiliksever ve yumuşaktırlar.						3,18
5. Beni kıran insanların mahvolduğunu görmek isterim.						3,90
6. İnsanları eğitmek için hatalarını cezalandırmak gerekir.						3,29
7. Bana hakaret eden insanı yumruklayıp yere sermek isterim.						3,92
8. Konuşurken karşımdakinin anlamını bilmediğini düşündüğüm kelimeleri kullanmaktan kaçınırım.						3,51
9. İnsanın her durumda kendi çıkarını koruması doğaldır.						3,37
10. Başkalarının görüşümü kabul etmemeleri beni rahatsız etmez.						2,82
11. Bana yapılan her tür eleştiri kendime duyduğum saygıyı zedeler.						3,59
12. Karşılık göreceğimden emin olmadan sevgimi açığa vurmam.						3,08
13. Davranışlarımda kendi çıkarlarımı ön plana aldığım zamanlar suçluluk duyarım.						3,06
14. Konuşmalarımda küfür kullanırım.						3,65
15. İnsanlar bencil ve acımasızdır.						2,82
16. Başkalarına zarar vermemeye özen gösteririm.						3,45
17. Bir yarışmada kazanamadığım zaman hakkımın yendiği duygusuna kapılırım.						3,59
18. Karşımdakiler üstünlüğümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.						3,96
19. Gazetelerde özellikle cinayet haberlerini okurum.						4,53
20. İnsanların özünde kavgacı ve yıkıcı olma eğiliminin olduğuna inanırım.						3,86
21. Hatalarımı kolay kolay kabul edemem.						3,55
22. Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sinirlendiğim olur.						3,69
23. Televizyonda cinayet sahnelerini seyretmekten hoşlanırım.						4,10
24. Karşımdakiler herhangi bir konuda üstünlüğümü kabul etmezlerse buna aldırış etmem.						2,71
25. Sokakta kavga eden insanları gördüğümde ilgiyle seyrederim.						3,98
26. Başkaları görüşümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.						3,92
27. Beni kıran insanları bağışlamam.						3,80
28. İnsanları eğitmek için iyi davranışları ödüllendirilmeli.						3,18
29. İnsanların arada bir yaptıkları haksızlıklar için suçluluk duymalarına gerek yoktur.						3,67
30. Bu dünyada yaşamının tek yolu sert ve acımasız olmaktır.						4,08
31. Bana biri zarar verdiğinde “öcümü almalıyım” şeklinde düşünürüm.						3,84
32. Kendi görüşlerime zıt görüşleri dinlemekten hoşlanmam.						3,80
33. Elime geçeni atıp kırmak isteyecek kadar öfkелendiğim olmaz.						3,18
34. Üstünlüğümü kabul eden insanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.						3,31
35. Eleştiriye kendimi geliştirmek için bir fırsat sayıp hoş karşılarım.						3,18

36. Başkalarının anlamını bilmedikleri kelimeleri kullanmaktan hoşlanırım.						4,22
37. Konuşmalarımda küfre yer vermem.						3,35
38. Bir yarışmayı kazanamadığım zaman rakibimin zayıf yanlarını düşünerek avunurum.						2,55
39. Gazetelerde özellikle sanat ve kültür etkinliklerine ilişkin haberleri okurum.						2,94
40. Filmlerdeki cinayet sahnelerine bakamam.						2,92
41. Akıllıca davranmayan kimseler alaya alınmaya mahkumdur.						4,24
42. Bende hata bulanların gördüğüm hatalarını hemen yüzlerine vururum.						4,24
43. İnsanlara yanıtlayamayacaklarını bildiğim sorular sorarım.						4,10
44. Benimle özelliklerim açısından aynı düzeyde olan insanlarla beraber olmak isterim.						2,98
45. Kızdığım insanların kusurlarını bulur, çevremdekilere anlatırım.						4,12

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Muhammet İrfan KURUDİREK

Uyruğu : T.C.

Doğum tarihi ve yeri : 18/07/1987 Erzurum

Medeni hali : Bekâr

e-posta : irfan.kurudirek@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor ve Sağlık	2014
Lisans	Atatürk Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Öğretmenliği	2010
Lisans	Masaryk Üniversitesi (Değişim Programı) Faculty of Sports	2009
Lisans (Çift Anadal)	Atatürk Üniversitesi/Spor Yöneticiliği	2011
Lise	Erzurum Lisesi	2004

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları	Erzurum	Tesis Yöneticisi
17. Akdeniz Oyunları	Mersin	Açılış-Kapanış Sorumlusu
2014 Kadınlar A Milli Buz Hokeyi Takımı	Ankara	Yardımcı Antrenör
Kış Sporları Eğitim Projesi	Erzurum	Proje Yöneticisi

Yabancı Dil

İngilizce, Çekçe, Slovakça

Yayınlar**Hobiler**

Yazmak, kitap okumak.

